

2. YÖNTEM: OTORİTERYENİZM NEYİ ÖLÇÜYOR ve NASIL ÖLÇÜLÜYOR?

Bu bölümde, araştırma süreçlerine uygun olarak izlenen aşamalar ele alınmıştır. İlk olarak çalışmanın kısaca amacı açıklanmış; sonra araştırma modeli ile evren ve örneklem üzerinde durulmuştur. Daha sonra da, araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan ölçekler, uluslararası veriler eşliğinde tartışılmış, yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ayrıntılarıyla verilmiştir. Ayrıca verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler, gerekçeleriyle açıklanmıştır.

2.1. Gerekçe: Kültür, Kişilik¹ ve/ya Toplumsal Yapı

Otoriteryenizme yönelik ilgi, aydınlanmanın başlangıcından itibaren Monarşi ve Diktatörlüklerin açıklanmasına yönelik tarih ve siyaset felsefesi ile diğer toplumsal düşünce biçimlerinde hızla yansımalar bulur. Ancak esas sistemli gözlem ve tartışmalar, demokratik rejimlerin güç kazandığı bir dönemde çok geniş kırılma ve savaşların meydana gelmesi ile koşut olarak başlar. Özellikle II. Dünya Savaşı ile birlikte, anti-semitizm başta olmak üzere, çeşitli ulus ve etnik gruplara yönelik saldırgan davranışları; o çok bilindik şiddete dayalı savaşlar ve kıyımlar yanında, bu tutum ve davranışları koruyan ve yükselten sosyal süreçlerin olup olmadığının araştırılmasına büyük ölçüde bir ilgi duyulmaya başlanır.

Örneğin Fromm “Çağımızın Özgürlük Sorunları” ile ilgili açıklamalarında, II. Dünya Savaşının yakıcı külleri üstünde aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır:

“Milyonluk orduların... komşu ülkelerin masum insanlarını öldürmeleri, bu uğurda kendi canlarını vermeye razı olmaları; ana-babalarını, eşlerini ve dostlarını kedere boğmaları nasıl mümkün olabiliyordu? Niçin savaşıyorlardı? Herkes savaşa karşı olduğunu açıkça söylediğine göre, savaşı kim ve nasıl başlatabiliyordu? Kimsenin, birbirinin malında, toprağında gözü yok idiyse... savaş neden sürüp gidiyordu? Sonraki gelişmelerin gösterdiği gibi, aslında, her iki taraf da genişleme ve askeri-siyasi liderlerinin ün ve onuru peşinde idiyse, birkaç karış toprak parçası için ve liderlerin boş ve anlamsız gururu yüzünden masum insanlar ölümüne nasıl razı oluyorlardı? Savaş, anlamsız bir kaza ürünü müydü(?), yoksa kendi yasalarını izleyen ve ancak bu yasaların doğası bilindiği zaman anlaşılabilir ve önceden haber verilebilecek sosyal ve siyasal gelişmelerin bir sonucu mu? ...Bireyin yaşamını yöneten ve toplumla ilgili yasaları –

¹ Kağıtçıbaşı'nın (1973), sorusu geçerliğini korumakta; bakışlar ve yanıtlar farklılaşmaktadır. Burada kültür ve değerler sisteminin yanı sıra toplumsal yapı ve değişimler de düşünülmektedir.

sosyal varlık alanı içindeki insanı- bilmek istiyordum...” (Fromm 1982, s.22-23).

Otoriteriyenizm üstüne araştırmalardan en önemli ve ünlüsü olan Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson&Sanford’un “Otoriteriyen Kişilik” çalışmasında¹, “faşist rejim”, “faşist bir kişilik” yapısı ile açıklanmaya (1982 [1950], s.1-2), çalışılır:

“Bu araştırma şu yönetici ana hipoteze dayanmaktadır: çoğu kez bir bireyin politik, ekonomik ve sosyal kanaatleri, -birlikte bir “zihniyet” veya “ruh hali” denebilecek- derin ve tümleşik bir örüntü oluşturmaktadır; bu örüntü de kişiliğin derinliklerindeki eğilimlerin bir ifadesidir. Ana ilgi, *potansiyel faşist* birey üzerinedir; böyle bir yapının oluşmasındaki nedenlerden biri anti-demokratik propagandadır... Eğer, bir potansiyel faşist birey varsa, gerçekten neye benzemektedir? Anti-demokratik düşüncenin yükselişi neye bağlıdır? Kişideki düzenleyici güç nedir? Böyle bir kişi varsa, nasıl oluyor da yaygın olarak bizim toplumda yaşayabiliyor? Eğer böyle bir kişi varsa, belirleyicileri (determinants) ve gelişim süreci nedir?”

Gene Horkheimer&Flowerman’ın (1982 [1950]),

“hukuk, düzen ve mantık kültüründe, eski antik ırkçı ve dini tahammülsüzlüğün yaşatılması nasıl başarıyor? Kendi yurttaşı olan insanlara yönelen kitle kıyımlarını, halkın büyük bir çoğunlukla tolere etmesi- desteklemesi nasıl açıklanabilir? Modern toplumumuzda kanserli kalan, aydınlanma çağı diye göstermemize rağmen antik insanların atacılığı (atavizm) ile ince bağları sağlayan nedir? Gene, insanların, kültürümüzdeki belirli uyarıcılara yıkıcı saldırgan bir tutum ve davranışla eşlik etmelerine yol açan, bireysel organizma içinde bazı şeyler mi var?”

şeklinde yönlendirilen sorularında, bir “hasta” kişilik tipi arayışı egemendir. Genişletilebilen çerçeve ise, yoksa, otoriteriyenizmin “sosyal bir hastalık” mı olduğu sorusuyla sınırlı kalmıştır.

Günümüzde ise, nasyonel otoriteriyenizm, yıkıcı sosyalizm, askeri ve bürokratik otoriteriyenizm, komüniteriyenizm, patriotik ulusculuk, etnik kolektivism, patriotik otoriteriyenizm, neo-liberal pazar koşullarında otoriteriyenizm gibi çeşitli tipler altında totaliteriyenizme varıncaya değin geniş bir ranjdaki araştırma ve tartışmalar otoriteriyenizm kavramı altında toplanmaktadır.

¹ Rokeach’ın (1960), “Dogmatizm (D) Skalası” da, Kağıtçıbaşı’nın (1973) “Kültür mü, Kişilik mi?” sorusu da bu yaklaşım altında biçimlenmiştir. Milgram’ın (1974) “itaat”i (obedience), Altemeyer’in (1996) “Sağ-Yönelim-Ölçeği (RWA)” de bu ana yaklaşımın etkisi altındadır.

Bu çalışmanın da yönetici kaygısını buna benzer arayışlar oluşturmakta; savşaların, askeri darbelerin, terörün, soykırımların, baskı ve dışlamanın, hepsinin ortak niteliği olan şiddetin ipuçlarına, eksiğiyle fazlasıyla, otoriteriyenizm üzerine çalışmalar aracılığıyla ulaşılabacağı sayılılanmaktadır. Ancak, bu araştırmadaki ana kabullerden biri, her şeyden önce **bir rejim biçiminin**, basit olarak, **bir kişilik tipine indirgenemeyeceğidir**. İkinci bir sayılı/varsayım da, çocuğun/yeni kuşakların, aile-içi sosyalizasyonun hastalıklı bir yansıması olarak görülmesinden ziyade, içinde yaşanan sosyo-kültürel ve durumsal faktörlerin birlikte otoriteriyen eğilimleri ve oluşumları belirlediğidir. **“Otoriteriyen Kişilik”** gibi, **aile de bir sonuç**, en azından bir ara değişken olarak kabul edilmektedir.

Bu araştırma için ana sorun, otoriteriyen eğilimin boyutları ile, hangi sosyo-kültürel-ekonomik-politik koşullardan etkilendiğinin irdelenmesidir. Bu irdelemenin yapılabilmesi için ise, uluslararası ve tarihsel karşılaştırmalar esas alınmaktadır. Özellikle Kağıtçıbaşı'nın 1966 Türkiye ve ABD ile; Lederer'in 1979'dan bu yana yaptığı aynı koşutluktaki Avusturya, Almanya ve ABD araştırmaları eşliğinde hem 30 yıllık gelişim süreci, hem de toplumlar ve kültürlerarası bir karşılaştırma yapılması amaçlanmaktadır.

Sorular şu şekilde özetlenebilir:

- Mevcut otoriteriyenizm ölçekleri güvenilir-geçer mi?
- Tek-boyutlu bir otoriteriyenizm ölçeği oluşturulabilir mi?
- Otoriteriyenizmin etnosentrizm, pseudo-patriotizm, dinsellik-dogmatizm, anti-semitizm, yabancı düşmanlığı, sağ-sol yönelim gibi öğelerle ilişkisi içsel mi?
- Savaş ve cunta eğilimleri ile otoriteriyen saldırganlık arasında bir ilişki var mı? Nasıl?
- Yetkeci davranış üzerinde aile ortamının etkisi nedir? -Değişik sosyalizasyon biçimleri ortalama otoriteriyenizm üzerinde etkili mi?
- Gerek otoriteriyen aile, gerekse otoriteriyen kişi bazı etnik, bölgesel, eğitimsel, mesleki kökenler/özelliklerle betimlenebilir ve açıklanabilir mi?
- ABD, Almanya, Avusturya, Türkiye gibi ülkeler arasında bir farklılaşma söz konusu mu?
- Otuz yıl içinde gençlerin otoriteriyenizmi ne yönde ne kadar değiştirdi?

2.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmayla, Adana ili merkez ilçelerinde yer alan lise son sınıf öğrencileri ile Çukurova üniversitesi 1. ve 4'üncü sınıf öğrencilerinin din, milliyetçilik ve otoriteriyenizm konusundaki tutumları ve bu tutumlar ile bazı sosyo-demografik değişkenler açısından ilişkileri incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, lise ve üniversite öğrencilerinin tutumları üzerine elde edilen veriler, diğer ülkelerde benzer konularda yapılan araştırmaların verileri ile karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, bu çalışmadan elde edilen veriler, Kağıtçıbaşı¹ tarafından uygulamaları 1966 yılına yapılan araştırmanın verileri ile de karşılaştırılmış, 1966 yılından günümüze değin öğrencilerin tutumlarındaki yönelim konusunda bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırma olmakla birlikte, yalnızca betimsel düzeyle sınırlı tutulmamış, bazı açıklamalar da yapılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi, "tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır" (Karasar 1994, s.77). Bu araştırmayla da, öğrencilerin anketin uygulandığı andaki tutumları ve sosyo-demografik durumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı olarak incelendiğinden, çalışmanın karşılaştırmalı, açıklamalı ilişkili betimsel bir araştırma olduğu söylenebilir.

2.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Adana ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki çeşitli türdeki lise son sınıf öğrencileri ile Çukurova Üniversitesi 1. ve 4'üncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Kompleks rastlantısal çok aşamalı örneklem tekniğinden alan bazında tabakalandırılmış, orantısız saf rastlantısal şekilde örneklem seçilmiştir²:

- Alan ilkesi, ilçeler bazında uygulanmış (Yüreğir ile Seyhan); ayrıca Seyhan ilçesindeki sosyo-ekonomik açıdan düşük ve gelişmiş mahalleler de dikkate alınmıştır.
- Tabakalandırılma okullar bazında yapılmış, her ilçeden her bir türdeki liseden en az birer son sınıfın temsil edilmesi esas alınmıştır.
- Saf rastlantısal çünkü bu okullarda girilen son sınıf basit rastlantısal olarak alınmıştır.

¹ Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). Gençlerin Tutumları - Kültürler Arası Bir Karşılaştırma. Ankara: ODTÜ.

² Kromrey, Helmut. 1991. Empirische Sozialforschung. Opladen: Leske&Budrich. s.216-229.

Diğer bir deyişle, anket uygulaması sırasında girilen derslikteki, gönüllü olarak yanıt vermek isteyen öğrenciler örnekleme oluşturmuştur. Lise düzeyinde, tüm lise türlerini kapsayacak nitelikte örnekleme alınma yoluna gidilmiştir. Üniversite- de ise, örnekleme, tıp fakültesi hariç¹, diğer tüm fakültelerden öğrenci alınmıştır.

2.2.2. Örneklemin Yansıtıcılığı

Kağıtçıbaşı'nın otoriteriyenizm üzerine yaptığı araştırması 1966'da, Lederer'inki ise 1978-80 ve 1990-92 yılları arasındadır. ABD, Avusturya ve Almanya'da en az ikişer karşılaştırmalı uygulama yapıldığından, uluslararası bir yönelim analizi için uygun veriler bulunmaktadır. Ayrıca Demokratik Almanya ve Moskova'da da birer uygulama yapılmıştır (Lederer 1995). Türkiye'deki yönelimin analizi için Kağıtçıbaşı tarafından yapılan çalışmanın (1966 lise) verileri ile bu çalışmanın (1997) üniversite ve lise verilerinden yararlanılmıştır.

Örnekleme kurgusunda Kağıtçıbaşı (1973), kent büyüklüğü ile cinsel dağılımı dikkate aldığı söylemektedir. Kağıtçıbaşı, şehir büyüklüğünü modernleşme düzeyinin göstergesi olarak kabul etmiş, uygulamayı üç farklı "modernleşme" düzeyini temsilen Ankara, Bursa ve Edirne'de yapmıştır (Kağıtçıbaşı 1973, s.37). Ancak Birleşmiş Milletler'in "İnsani Kalkınma Raporu"nun Türkiye bölümünde Ankara, Bursa ve Edirne'nin birbirine yakın yüksek kalkınmışlık düzeyine sahip oldukları belirtilmektedir (TESEV 1996; Milliyet 13 Ekim 1996). Bu veriler dikkate alındığında, bu illerle ilgili sayıların yanlış ya da yetersiz olduğu söylenebilir. Bu indeks Devlet Planlama Teşkilatının (1996) "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" tarafından da desteklenmekte; üç ilin de ortalamasının üstünde yer aldığı görülmektedir (Milliyet, 25 Aralık 1996; Capital, Nisan 1988)².

Yukarıda sözü edilen çalışmalarda, ekonomik nedenlerle, rastlantısal bir örnekleme oluşturma şansı olmamıştır. Ancak ele alınan bölgeler içinde yansıtıcı bir örnekleme oluşturulmaya çalışılmış, bu doğrultuda bütün okul türlerini kapsayacak ve bölgesel farklılıkları köy, orta kent ve büyük kent şeklinde temsil edecek her iki cinsiyetten yaklaşık eşit sayıda gence ulaşılmaya çalışılmıştır (Seipel, Rippl&Lederer 1995). Bu çalışmada ise (1997 örnekleme) örnekleme oluşturulurken cinsiyet değişkeninin yanı sıra Adana'daki tüm lise türleri (son sınıf öğrencisi olmayan Fen Lisesi hariç) ve üniversite (fakülteler) dikkate alınmıştır.

¹ Tıp Fakültesi 6 yıllık olduğu için, son sınıf ilkesi açısından diğer fakültelerle ortak özellik taşımadığından örnekleme dışı bırakılmıştır.

² 1966 rakamları elimizde yoktur, ancak Türkiye geneli dikkate alındığında, o tarihte de bu iller arasında önemli bir kalkınmışlık farkı olduğu söylenemez. Bursa ve Edirne, Marmara bölgesi illeridir.

Çizelge 2-1 ve 2-2’de, değişik ülkelerde yapılan ve ulaşılabilen araştırmaların yapıldığı yıl, örnekleme giren öğrenci sayısı ve örneklemdaki öğrencilerin yaş ortalaması yer almaktadır. Ayrıca çizelgede, bu çalışmanın örneklemini oluşturan sayısal değerlerde verilmiştir. Çizelge incelendiğinde, alınan örneklemlerin 14-19 yaş grubunu içerdiği ve araştırmaların lise öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmektedir¹. Bu çalışmanın diğer çalışmalara göre önemli farklarından biri, üniversite öğrencilerinin de örnekleme alınmasıdır. Adana liseler yaş ortalaması 16,3 olup uluslararası uygulamalarla karşılaştırılabilecek benzer değerleri taşımaktadır. Çukurova Üniversitesi’nde yapılan çalışmada ise yaş ortalaması 21,4’e yükselmekte; böylece 14-19 yaş öbeği dışında kalan gruplar için de bir sınama şansı yakalanmaktadır.

Çizelge 2-1 Değişik Ülkelerde Otoriteriyenizm Üzerine Gerçekleştirilen Araştırmaların Yapıldığı Yıl, Örneklem Sayısı ve Yaş Ortalaması (Lederer tarafından Gerçekleştirilen Uygulamalar)

Ülke	Uygulama Yılı	Örneklem Büyüklüğü (N)	Yaş Ortalaması
Amerika Birleşik Devletleri	1978	651	16,3
Batı Almanya	1979	919	16,3
Avusturya	1980	286	16,5
Amerika Birleşik Devletleri	1990	619	16,4
Doğu Almanya	1990	320	15,6
Batı Almanya	1991	552	16,6
Rusya (Moskova)	1991	145	15,7
Avusturya	1992	293	15,3

Kaynak: Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.60.

Çizelge 2-2 Kağıtçıbaşı Tarafından Yapılan Türkiye ve ABD 1966 Uygulaması ile Bu Araştırmadaki (1997) Örneklem Özellikleri

Ülke	Uygulama Yılı	Örneklem Büyüklüğü (N)	Yaş Ortalaması
Amerika Birleşik Devletleri	1966	301	17,0
Türkiye (Ankara, Edirne, Bursa)	1966	332	17,0
Türkiye (Adana-Üniversite)	1997	621	21,4
Türkiye (Adana-Dersane)	1997	103	18,4
Türkiye (Adana-Lise)	1997	1011	16,3

¹ Yalnızca Türkiye 1997 üniversite araştırması istisnadır (ortalama yaş 21,4).

Bu çalışmada, belirli sayıda öğrenciye ulaşmak yerine, her okul türünü yansıtabilecek öğrenci sayısına ulaşmak amaçlanmıştır. Başka bir deyişle, çalışma evrenine göre, belli bir oranda öğrenci alınması yoluna gidilmemiştir. Bunun yanı sıra, lise (özel, devlet, meslek) uygulamasında, sosyo-ekonomik düzey açısından farklı semtlerdeki liselerin temsiline de dikkat edilmiştir.

Çizelge 2-3 Sosyo-Ekonomik Düzey Bazında Liselerin Dağılımı

İlçe	Bölge	Anadolu	Özel Lise	Devlet Lisesi*	Ticaret	Endüstri / Teknik**	Kız Meslek***	İHL Kız/Erk.****	
Yüreğir	Ortak	Ortak	Ortak	2	1	2	1	Ortak	
Seyhan	Alt SED			2	1	Ortak	2		Ortak
	Üst SED			1			2		
Toplam		2	2	5	2	6	3	2	

* : 1'i süper.

** : 2'si Teknik, 1'i Anadolu Teknik.

*** : 1'i Anadolu Kız Meslek.

**** : 1'i Kız, 1'i Erkek İHL.

Uygulama sonucunda, örnekleme giren lise ve üniversite öğrencilerinin liselere/fakültelere ve cinsiyete göre dağılımları, Çizelge 2-4 ve Çizelge 2-5'de verilmiştir.

Çizelge 2-4 Örnekleme Giren Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete ve Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Özel Lise	49	45,8	58	54,2	107	100
Anadolu Lisesi	27	55,1	22	44,9	49	100
Süper Lise	7	30,4	16	69,6	23	100
Devlet Lisesi	124	50,2	123	49,8	247	100
Ticaret Lisesi	66	50,4	65	49,6	131	100
Anadolu Endüstri Meslek Lisesi	4	22,2	14	77,8	18	100
Endüstri Teknik Lise	5	9,3	49	90,7	54	100
Endüstri Meslek	58	48,7	61	51,3	119	100
Anadolu Kız Meslek Lisesi	17	100	---	---	17	100
Kız Meslek Lisesi	85	100	---	---	85	100
İmam Hatip Lisesi	79	53,4	69	46,6	148	100
Toplam	521	52,2	477	47,8	998	100

Çizelge 2-4'de görüldüğü gibi, son sınıf öğrencisi olmadığı için Fen Lisesi¹ hariç, özel, devlet ve meslek liselerinden öğrenciler örnekleme alınmıştır. Örnekleme giren lise öğrencilerinin % 52.2'sini kız, % 47.8'ini ise erkek öğrenciler oluşturmuştur.

Çizelge 2-5 Örnekleme Giren Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete ve Bölümlere Göre Dağılımı

Fakülteler	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Eğitim	143	51,1	137	48,9	280	100
Fen-Edebiyat	44	50,6	43	49,4	87	100
İktisadi ve İdari Bilimler	17	34,7	32	65,3	49	100
İlahiyat	6	20,0	24	80,0	30	100
Mimarlık ve Mühendislik	10	18,2	45	81,8	55	100
Ziraat	56	54,9	46	45,1	102	100
Toplam	276	45,8	327	54,2	603	100

Çizelge 2-5 incelendiğinde, Tıp Fakültesi hariç, Çukurova Üniversitesinde bulunan tüm fakültelerden öğrencilerin örnekleme alındığı görülmektedir. Uygulama son sınıfları da içerdiğinden, örnekleme, Tıp Fakültesinden 4. sınıfların mı yoksa 6. sınıfların mı esas alınması gerektiği konusunda bir güçlük doğmuştur. Karşılaştırma ilkesinin zedelenmemesi için Tıp Fakültesi örneklem dışında bırakılmıştır. İlahiyat Fakültesinin, uygulama sırasında yalnızca 1. ve 2. sınıfta öğrencisi olduğundan, bu fakültenin 1. sınıflarına anket uygulaması yapılabilmektedir.

Diğer fakültelerin ise, 1. ve 4. sınıflarına anket uygulaması yapılmıştır. Fakültelerin 1. ve 4. sınıfları, otoriteryen tutumların, son sınıfa doğru nasıl bir gelişme gösterdiğine ilişkin verilere ulaşabilmek amacıyla örnekleme alınmıştır. Diğer bir deyişle, üniversite öğreniminin otoriteryen eğilimlerde değişme oluşturup oluşturmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Örnekleme giren üniversite öğrencilerinin dağılımına bakıldığında, örneklemin % 45.8'ini kız, % 54.2'sini ise erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir.

¹ Fen lisesi öğrencileri, ÖSYM sınavlarında başarı düzeylerinin düşmemesi için, son sınıfta devlet liselerine ya da özel liselere geçmektedir.

2.2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, 27'si sosyo-demografik özellikler ile ilgili olmak üzere toplam 193 soruluk anket kullanılmıştır. Anketin hazırlanmasında, geniş ölçüde Kağıtçıbaşı (1973) ve Lederer'in (1983) yaptığı çalışmalardan yararlanılmıştır.

Ankette farklı yerlerde bulunmakla birlikte, anketin temel olarak iki bölümden oluştuğu söylenebilir. Birinci bölümde, öğrencilerin sosyo-demografik durumlarını yansıtan sorular yer almaktadır. Kağıtçıbaşı anketinde yer alan 14 demografik-durumsal soru (6 soru sosyo-demografik, 8 soru da anne-baba mesleği, eğitim düzeyi ve aile durumu ile ilgilidir) mezhep, ana dil ve göçe katılma durumlarını gösterecek şekilde genişletilmiştir. Böylece, ankette sosyo-demografik değişkenlerle ilgili soru sayısı 27'yi bulmuştur.

Anketin ikinci bölümünü ise, din, milliyetçilik ve otoriteriyenizmi ölçmek amacıyla kullanılan ölçekler oluşturmaktadır. Ölçekleri oluşturan 166 madde, Adorno ve arkadaşları (1950) başta olmak üzere, birçok araştırmacının katkılarıyla biçimlendirilmiştir (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson&Sanford 1993; Rokeach 1960; Boos&Nünning 1972; Kağıtçıbaşı 1973; Oesterreich 1993; Altemeyer 1996; Seipel, Rippl&Lederer 1995; Schmidt 1995; Schmidt, Stephan&Herrmann 1995; Gümüş 1995)¹. Bir sonraki alt başlık altında tartışılan ölçeklerin dışında, ailenin dinselliği, özinsellik, Ermeni ayrımcılığı, cunta ve savaş eğilimi ölçekleri ise, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Bunun yanı sıra, ankette, Kağıtçıbaşı'nın (1973, s.44), Lambert&Klineberg Benzerlik Endeksinden yararlanarak biçimlendirdiği bir endeks de kullanılmıştır. Bu endekste, öğrencilerin diğer milletleri Türklere göre nasıl gördüklerini belirlemek amacıyla, "daha iyi, yaklaşık aynı, daha kötü" seçeneklerinden oluşan maddeler yer almaktadır.

Ölçekleri oluşturan maddeler likert tipi beşli yanıtlama seçeneğine sahip olumlu-olumsuz cümlelerden oluşmaktadır. Her maddenin karşısında "tama-mıyla onaylıyorum, onaylıyorum, kararsızım, reddediyorum, tamamıyla reddediyorum" seçenekleri verilmiştir (puanlama: tamamıyla onama 1 ve tamamıyla ret 5). Olumsuz şekilde düzenlenen maddeler, ölçekler kurulurken ters çevrilmiştir. Bir kişinin puanı ne kadar yüksek ise, o kişinin otoriteriyen tutumlarının yüksek ya da otoriteriyenizme hazır durumda olduğu kabul edilmiştir.

¹ Adı geçen kaynaklarda, ayrıca şu araştırma(cı)lardan yararlandığı belirtilmekte ve atıflarda bulunmaktadır: Christie, Lane, Sanford&Webster 1963; Rokeach 1960; Frenkel-Brunswik 1948; Gough 1956; Zelen&Lewitt 1954; Mc Granahan 1964; Gillepsi&Allport 1955; Shoben 1949; Block-Peterman- 1965; Levinson&Huffman 1953; ZUMA 1983; ALLBUS 1983.

Uygulama okullarda araştırmacılar tarafından ders saatlerinde yapılmıştır. Anketi yanıtlamakta gönüllülük esas alınmıştır. Anket uygulaması sonucunda, Lederer'in çalışmalarında olduğu gibi (Seipel, Rippl&Lederer 1995), anketler % 85 oranında yanıtlanmışsa değerlendirmeye alınmıřtır¹.

Ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 1011'i lise son sınıf, 103'ü dersane ve 621'i üniversite olmak üzere toplam 1735 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar aşağıda özetlenerek sırasıyla verilmiştir:

1. Araştırmacılar tarafından maddeler Kağıtçabaşı (1973) 1966 çalışması hiç dikkate alınmaksızın hem İngilizceden, hem de Almancadan Türkçeye çevrilmiş; daha sonra bu çeviriler Kağıtçabaşı 1966 anketi ile karşılaştırılmıştır. Türkçeden tekrar Almancaya çevirileri (araştırıcılar ve bir germanist tarafından) yapılmıştır. Gerek Almanca ile İngilizceden yapılan çevirilerin ve Almancaya geri çevirimin, gerekse Kağıtçabaşı çevirisinin birbirlerini desteklediği görülmüştür. Ayrıca 1996 baharında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Bölümü son sınıf öğrencilerinden oluşan bir gruba, anketlerin Almanca ve Türkçe formları peş peşe verilerek uygulanmış; böylece her iki dilde yanıtlanma istikrarı denetlenmiştir.
2. Ölçeklerle ilgili diğer analizlere geçilmeden önce, her maddenin ortalama ve standard sapmalarına bakılmıştır. Bu değerler basit bir şekilde madde güçlüğünü ve normal dağılım özelliklerini gösterirler. Beşli likert tipi maddelerde ortalaması 1.8'den düşük ve 4.2'den yüksek ya da standart sapması 1'in altında olan maddeler doğrudan elenmiştir. Ayrıca anti-imağ korelasyon katsayısı .50'nin altında olan maddeler de faktör analizine alınmamıştır. Bunun yanı sıra, Kaiser-Meyer-Olkin "Örnekleme Yeterliği Ölçümü" testi ile örneklemin uygunluğu, Barlett "Sphericity" testi ile de "sınama büyüklüğu" analiz edilmiştir.
3. Yukarıda belirtilen işlemlerden sonra faktör analizine geçilmiştir. Uluslararası çalışmalarda denenen ve araştırmacılar tarafından eklenen (özdinsellik, cunta ve savaş eğilimi) otoriteryenizmle ilişkili bulunan maddelerle ilgili olarak bağımsız Maximum-Likelihood (ML) faktör analizi yapılmış ve özdeğerleri 1'in üzerinde dokuz faktör elde edilmiştir. Aile durumu (ailenin dinselliği, aile içi disiplin ve aile içi kabul-red) kendi içinde ve Ermeni-Yahudi ayrımcılığı da kendi arasında bağımsız Maximum-Likelihood (ML) faktör analizlerine tabi tutulmuştur. Sonuç-

¹ Her bir uygulamada, araştırıcılardan biri, uygulama yerinde bulunmuş ve açıklamaları kendisi yapmış; anket süresince de uygulama yerinde bulunmuştur. Öğrencilerin hemen tamamı anketleri eksiksiz yanıtlamıştır.

ta, özdeğeri 1'in üzerinde aile durumu ile ilgili 3, Ermeni-Yahudi ayrımcılığı ile ilgili de 2 faktör bulunmuştur.

4. Faktörler belirlendikten sonra, madde analizine geçilmiştir. Madde analizinde, madde-faktör puanları arasındaki korelasyon katsayıları ile faktörler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca, madde ayrımcılık gücünü bulmak amacıyla, alt ve üst % 33'lük dilimler arasında anlamlı farkların olup olmadığına da bakılmıştır.
5. Ölçeklerin güvenilirlik katsayıları Croanbach-Alpha değerleri bulunarak hesaplanmıştır.

Yukarıda, kısaca aşamalarından söz edilen ölçek geliştirme çalışmaları, aşağıdaki alt başlık altında, uluslararası veriler de göz önüne alınarak ayrıntılarıyla tartışılmıştır.

2.3. ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALI ÖLÇEK TARTIŞMALARI

Bu altbölümde, öncü ve benzer araştırmalarla ilişkileri içinde ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları değerlendirilmiştir. Ayrıca uluslararası ve zamansal boyutlu karşılaştırmalarda ne tür sorunlarla yüz yüze gelindiği tartışılmıştır. Bunun yanı sıra, her ölçekte yer alan maddeler, kaynağı da verilerek, çizelgelerle gösterilmiştir.

2.3.1. Önsel Ölçekler (A Priori Şkalalar)

Bu başlık altında, Kağıtçıbaşı'nın (1973, s.40-44, Ek A), 1966'da Amerikan ve Türk gençliğinde otoriteryenizm üzerine karşılaştırmalı bir araştırma için geliştirdiği, Lederer'in (1983) bazı küçük eklemelerle son biçimini verdiği ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlikleri tartışılacaktır.

Kağıtçıbaşı, maddelerin seçiminde diğer otoriteryenizm araştırmaları ile karşılaştırmalar yapılabilmesi amacıyla, uygulamaları yapılmış "yerleşik" ölçeklerden yararlanmaya çalışmıştır. Bunlar ya bütün olarak o ölçeklerin aynısı ya da yansıtıcı maddeleridir. Kağıtçıbaşı, (1973, s.41) maddelerin seçiminde şu ölçütlerle bağlı kaldığını belirtmektedir:

- Ayrımcılık gücü, yani maddeler ve ölçeklerin otoriteryen olanla olmayanı ayırt edilebilme derecesi;
- Her iki kültürde de uygulanabilirlik derecesi (Maddeler herhangi bir ülkedeki özel olgu ya da arzu-ret durumu ile ilgili olmamalıdır);

- Eşit çevrilebilirlik (Türkçeye çevirisinin kolaylık derecesi);
- Maddenin (cümlelerin) olumlu ya da olumsuz oluşu.

Eğer maddeler yukarıda sözü edilen ölçütleri yerine getirmiyorsa, Kağıtçıbaşı tarafından yeniden düzenlenmiş ya da değiştirilmiştir. Lederer de (1983, s.53), Kağıtçıbaşı'nın anketini olduğu gibi benimsemiş; ayrıca "Genel Otoriteriyenizm" ile ilgili eksik maddeleri eklemiştir. Bunun yanı sıra, Lederer, "okula karşı görüşler" ve "politik ölçeği" de geliştirmiştir. Bununla birlikte, Kağıtçıbaşı'nın geliştirdiği ve Lederer'in de olduğu gibi kullandığı ölçekler önsel (a priori) nitelikte olup, "kuramsal-mantıksal" öngörüler¹ üzerine kuruludur. Bu ölçeklerin yapı ya da biçimsel geçerlik açısından uygunluğu faktör analizleriyle desteklenmemiştir. Ölçeklerin içinde yer alan maddeler, faktör analizleri ile elde edilen bulgularla tam olarak örtüşmemekte, geçerlenme-mektedir². Ayrıca Lederer'in "okula karşı görüşler ölçeği"nde yer alan maddelerin, bu görüşlerin sınımlanmasında yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle "okula karşı görüşler" ölçeği, gerekli nitelikleri taşımadığından bu çalışmada dikkate alınmamıştır. "Politik ölçek" ise, tek boyutlu bir ölçek niteliği taşımadığından, politik ölçekteki maddeler, bu çalışmada betimsel maddeler olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmada, bugüne değin yapılmış uluslararası araştırmalarla karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla, Kağıtçıbaşı'nın 1966 ve Lederer'in 1978-1979, 1980, 1990, 1991 ve 1992 çalışmalarında kullandığı ölçekler, -yöntemsel eleştiriler saklı olmak üzere- yine önsel (yapay) bir şekilde kurulmuştur. Ayrıca bu ölçeklerin güvenilirlik-geçerlilik çalışmaları tartışılmıştır.

2.3.1.1. Adorno'nun F-Ölçeği ya da Genel Otoriteriyenizm Ölçeği (GOS)³

Ankette yer alan (V90'dan V119'a kadar) 30 madde, Adorno'nun F-Ölçeğine uygun olarak otoriter görüşleri saptamak üzere Christie, Lane, Sanford&Webster'in geliştirdiği 100 maddelik SSRC S-A Envanteri'nden alınmıştır. Kağıtçıbaşı'nın (1973, s.116) araştırmasında bu 30 maddenin 17'si yer

¹ Maddelerin çoğu daha önce geliştirilmiş ölçeklerden alınmakla birlikte, birlikte sağladıkları bütünlükleri, dolayısıyla ampirik güvenilirlik-geçerlilikleri hem kaynaklarında, hem de bu araştırmalar da gereği gibi sınanmamıştır.

² Kağıtçıbaşı (1973), 1966 araştırmasında ayrıca "küme analizi" yapmış, ne yazık ki küme analizi sonuçlarını, önsel ölçeklerin geçerliliğini sınaama amacı dışında, esas görmemiştir.

³ Ölçek adlarının kısaltması yapılırken, skala sözcüğü tercih edilmiştir. Skala ile ölçek sözcükleri eş anlamlıdır. Örneğin, "Genel Otoriteriyenizm Ölçeğinin" kısaltması GOÖ olarak okunma açısından zorluk oluşturduğundan, GOS olarak kısaltılması daha uygun bulunmuştur.

almakla birlikte, bu şekliyle ilk kez Lederer (1983) tarafından biçimlendirilmiş ve Genel Otoriteriyenlik Ölçeği (GOS) olarak adlandırılmıştır.

Kağıtçıbaşı'ya göre, F-Ölçeği kültüre bağlı maddeler içermesi (içeriksel olması) nedeniyle kültürlerarası araştırmalara uygun değildir¹. Adorno'nun "Otoriteriyen Kişilik" sendromunun öğeleri açık olmayıp deneysel olarak varsayımların sınanmasına olanak tanımamaktadır. Çok-boyutlu olarak tasarlandığından likert tipi ölçek özelliği de taşımamaktadır. Ayrıca güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları da yetersizdir (Kağıtçıbaşı 1973, s.12-15; ZUMA 1983, D14). GOS, diğer ölçeklerle (II-VI) ortak maddeler içerdiğinden korelasyon ilkesini de zedelemektedir (Değişkenlerin adlarına bakıldığında hangi ölçek ile ortak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin v119_BOS, hem "Genel Otoriteye Saygı" hem de "Belirsiz Otoriteye Saygı" ölçeklerinde yer almaktadır).

Çizelge 2-6 Genel Otoriteriyenizm Ölçeği (Ölçek 1)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek Mad. Kor.
V90_BOS*	SSRC S-A **	Öğretmenlerin çoğu, öğrencileri dövmeğe çekindikleri için, okullarımız gerilemeye devam edecektir.	.31
V91_ÖOS	SSRC S-A	İnsanlık yanlış yönde gitmeye devam ederse, Allah tarafından cezalandırılacaktır.	.69
V92_DOS*	SSRC S-A	Bayrağımızı selamlamayı reddeden kişilerin hapse atılması, bütün millet için iyi bir örnek olur.	.62
V93_AOS	SSRC S-A	Bir çocuğun anne-babasının görüşlerine uyması sağlanırsa, genellikle bunun ileriki yaşamında yararını görür.	.59
V94_ÖOS	SSRC S-A	Eski nesillere kıyasla günümüz insanları, daha zorba ve ahlaksız.	.45
V95	SSRC S-A	Günümüzdeki yaygın cinsel ahlaksızlığa karşı, iyi niyet sahibi insanların mücadele etmesi gerekir.	.57
V96_AOS*	SSRC S-A	Hemen hemen herkesin, anne-babasından nefret ettiği bir zaman olmuştur.	.10
V97_YAS*	SSRC S-A	Etkili askeri güçle donatılmış bir dünya hükümeti, dünya barışına ulaşmanın bir yoludur.	.37
V98_ÖOS	SSRC S-A	Hemen hemen bütün kitap ve film sansürleri, konuşma özgürlüğüne karşı bir ihlaldir ve kaldırılmaları gerekir.	.38
V99*	SSRC S-A	Din ve ırk ayrımcılığı yapan bir kaç fanatik ülkeden sürülse, bizim için daha iyi olurdu.	.16

¹ "Kültüre bağlı" oluştan bağımsız bir "otoriteriyenizm" olanaklı mı (?), bütün çalışma bu tartışma için bazı eleştirel ipuçları sunmaktadır.

Çizelge 2-6 Devamı

V100*	SSRC S-A	Önyargı dolu konuşmaları azaltmanın bir yolu, güçlü yasalar yapmaktır.	.42
V101_DOS	SSRC S-A	Mevcut rejime bazı durumlarda uyulmamasını, haklı buluyorum.	.09
V102	SSRC S-A	Ruhsal olarak sağlıklı normal bir insan, dost ve akrabalarına nedensiz bir acı veremez.	-.09
V103_ÖOS	SSRC S-A	Gençler, yetişkinliklerinde duruma uyma ve eski devrimci düşüncelerini unutmak yerine, onların bazılarını gerçekleştirmeye çalışmalıdır.	.35
V104_YAS	SSRC S-A	Ülkemize gelen göçmenler, kültürümüz için bir tehlike oluşturmaktadır.	.44
V105*	SSRC S-A	Ekonomik krizlerden, uygun devlet planlamaları ile kaçınılabılır.	-.27
V106*	SSRC S-A F-Ölçek 97	Sadece ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmakla sınırlandıkça, bilim kötüye gidiyor. İşadamları ve tüccarlar, toplum için sanatçı ve bilim adamlarından çok daha önemlidir.	.20
V107*	SSRC S-A	Bir kadın için iyi bir eş ve anne olmak kendiliğinden ortaya çıkmaz; aksine kadının bunları öğrenmesinden geçer.	-.07
V108	SSRC S-A	Yalnızca seçimlerin olması, demokratik bir rejimi garanti etmez.	.30
V109_DİN	SSRC S-A	İnsan, güçlü bir dini inancı olmaksızın da, gayet iyi bir yaşam sürdürebilir.	.53
V110_DOS	SSRC S-A	Eğer ülkesinin yanlış yaptığını düşünüyorsa, kişinin ülkesini eleştirmesi ve uyarması, bir vatandaşlık görevidir.	.32
V111	SSRC S-A	Dürüstlük, çalışkanlık ve tanrıya bağlılık her hangi bir maddi ödülü garanti etmez.	.16
V112	SSRC S-A	Günümüzde, okullara devam eden öğrencilerin çok değişik özelliklerde olması, öğretmenleri işlerin iyi yürütülebilmesi için yoğun kurallar ve önlemler almaya zorlamaktadır.	.32
V113_YAS	SSRC S-A	Bizden farklı olan ülkelerle yakın işbirliği yapmak, Türkiye için tehlikeli olur.	.32
V114_DİN	SSRC S-A	Bütün örnekler Tanrının işaretleri-ayetleri ile doludur.	.69
V115_AOS	SSRC S-A	Sıkı bir disiplin, kararlılık, ailesi ve ülkesi için çalışma ve mücadele etme arzusu, gençliğin en çok ihtiyacı olan şeylerdendir.	.53
V116	SSRC S-A	Günümüz gençliği, yanlış yayınlar nedeniyle ruhi olarak çaresizliğe itilmektedir.	.36
V117_AOS	SSRC S-A	Kendi ailesini diğerlerinden üstün görmesi, herkes için doğal ve doğru birşeydir.	.34
V118_YAS	SSRC S-A	Son 50 yıl boyunca kültürümüze karşı en büyük tehlike, yabancı fikir ve kışkırtıcılardan gelmiştir.	.64
V119_BOS	SSRC S-A	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.	.52
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .49 (Üniversite Uygulaması)			

*Madde-toplam korelasyon değerleri ışığında bu maddeler, Lederer (1983) tarafından e-lenmiştir. 30 maddeden yalnızca 21 madde istatistiki analizlerde kullanılmaktadır (ZUMA-Skalenhandbuch 1983, s.D14).

**SSRC S-A: Christie, Lane, Sanford&Webster'in (1963) geliştirdiği 100 maddelik SSRC S-A Envanteri İ860 Formundan (Adorno vd.'ne ait F-Ölçeği'nin geliştirilmiş bir formu).

Bu maddelerin çoğu 1997 Üniversite¹ uygulaması bağımsız faktör analizinde aynı faktör altında toplanmamıştır (V90, V96, V99, V101-V103, V105-V108, V110-V113). Aynı sonuç dörtlü faktör analizi için de geçerlidir (V96, V101-102, V106-V108, V110-V111 ve V113). Bu sonuçları lise uygulaması da desteklemektedir. Saptanan bu güvensizlikler nedeniyle, “Genel Otoriteryenlik Ölçeği”nin (GOS) yerine, Lederer tarafından “Yeni Genel Otoriteryenlik Ölçeği” (YGOS), geliştirilmiştir (ilgili altbölüme bakınız). YGOS’un nüvesi de, Kağıtçıbaşı 1966 çalışmasındaki “Otoriteye Saygı” ölçeğine dayanmaktadır.

2.3.1.2 Özotoriteryenizm Ölçeği (ÖOS)²

Kağıtçıbaşı otoriteryenizmin “biçimsel” boyutunu ölçmek üzere “Özotoriteryenizm Ölçeği”ni (ÖOS) geliştirilmiştir (Kağıtçıbaşı 1973, Ek B). “Özotoriteryenizm” ile dogmatik düşünce ve katılığın (rigidity) biçimsel yönlerinin ölçülmesi amaçlanmıştır (Lederer 1983, s.70).

Normlardan bağımsız bir otoriteryenlik anlayışı, daha sonraki çalışmalarda eleştiriyile karşılanmıştır (Oesterreich 1993; Altemeyer 1988)³. Zaten ÖOS, yapılan çalışmaların verilerince hiçbir şekilde desteklenmemektedir (gerek bağımsız, gerek dörtlü faktör analizlerinde bu maddeler arasında bir birlikteliğe rastlanmamıştır⁴). Aslında, Kağıtçıbaşı (1973, s.131-132) kendisi de, küme analizlerinde V5, V14, V17, V21, V23-V25, V27-V29, V98 ve V103’üncü maddelerin desteklenmediğini belirtmektedir.

¹ Kağıtçıbaşı ve Lederer’in bazı çalışmalarında kullanılmayan maddeler de dahil tüm maddeler üniversite uygulamasında yeniden sinanmıştır (V90-V119). Ancak lise uygulamasında yapılan analizler sonucunda -Lederer’e paralel şekilde- bazı maddeler elenmiştir.

² Kağıtçıbaşı, bu ölçeğin kültürden bağımsız olarak ölçebileceğini söylüyor ve karşılığında da “biçimsel” sözcüğünü kullanıyor. Oysa, bu sözcük, burada anlatılmak istenileni karşılamıyor. Bu sözcük yerine, “kültürden bağımsız” ifadesinin kullanılması daha uygun olurdu.

³ Altemeyer’e (1988, s.56) göre, ailenin yansıttığı, dolayısıyla sosyalizasyon yoluyla edinilen tecrübeler, öğrencilerin yetkenciliğini kesin bir şekilde etkilemektedir. Yine Oesterreich’in (1993) ikinci araştırmasında otoriteryenizmin değişen durumsal-kosullara bağlı olduğu (habitus) öne sürülmektedir.

⁴ Gerek bağımsız, gerek dörtlü faktör çözümlerinde Özotoriteryenizme ait 32 maddeden sadece V10, V9, V8 ve V13 birbiri ile ilişkili gözükmektedir. Bu maddeler de daha çok anomi-güvensizlik durumu ile ilgili bulunmaktadır.

Çizelge 2-7 Özotoriteryenizm Ölçeği (Ölçek 2)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Mad.K.
V01_ÖOS	DOGMATİZM	İnsanlık tarihinde gerçek büyük düşüncülerin sayısı, bir elin parmağı kadardır.	.09
V02_ÖOS?	DOGMATİZM	Hararetli tartışmalarda genellikle başkalarının ne söylediğini dinlemeyi unutuyorum.	.27
V03_ÖOS	DOGMATİZM	İnsan tek başına çaresiz ve zavallıdır.	.08
V04_ÖOS	DOGMATİZM	Üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını çok fazla hoşgören bir topluluk, uzun süre varlığını sürdürülemez.	.17
V05_ÖOS	DOGMATİZM	Bir tartışmada, beni anladıklarından emin olabilmek için, sözlerimi bir çok kez tekrarlama gereği duyuyorum.	.26
V06_ÖOS	DOGMATİZM	Kişisel sorunlarımı nasıl çözeceğimi bana söyleyen birilerini bulabilmeyi isterdim.	.11
V07_ÖOS	TOLERANS	İyi beceremediğim bazı oyunları oynamayı kabul etmem.	.23
V08_ÖOS	TOLERANS	Bana iyilik eden birinin, bu iyiliği hangi gizli niyetle yaptığını çoğu kez merak ederim.	.26
V09_ÖOS	TOLERANS	İnsanların çoğu, aslında yakalanacaklarından korktukları için dürüst davranıyor.	.21
V10_ÖOS	TOLERANS	İnsanların çoğu, kendilerine bir yararı olabileceği düşüncesiyle arkadaşlık kurmaktadır.	.19
V11_ÖOS*	KATILIK	Çok önemli olmasa bile, başladığım bir işi her zaman bitiririm.	-.13
V12_ÖOS	KATILIK	Karşılaştığımız hemen her sorun için, genelde yalnızca tek bir iyi çözüm yolu vardır.	.23
V13_ÖOS	ETNOZENT	Bir insanın dengeli olabilmesi için, bir sevdiği bir de nefret ettiği kişi olmalıdır.	.15
V14_ÖOS	ETNOZENT	Günümüzde geçmişte olduğundan çok daha fazla bulaşıcı hastalık var.	.14
V15_ÖOS	KATILIK	Yeni ve alışılmamış durumlara uyarlanmak, hoşuma gidiyor.	-.25
V16_ÖOS	KATILIK	Bir şeyi daima değişik şekillerde yapma yollarını ararım.	.01
V17_ÖOS	KATILIK	Sık sık değişik işlerin yapılması gereken görevlerden hoşlanacağımı sanıyorum.	.08
V18_ÖOS*	DOGMATİZM	Çok yoğunlaştığım bir tartışmayı bile, kolaylıkla bırakabilirim.	-.01
V19_ÖOS*	SSRC S-A	Herkes her fırsatı kendi çıkarları için kullanmanın doğal olduğuna inansaydı, toplum uzun süre varlığını sürdürmezdi.	-.05
V20_ÖOS	TOLERANS	Şiirden hoşlanırım.	.10
V21_ÖOS*	SSRC S-A	İnsanoğlu, yaşamını ve mutluluğunu etkileyen faktörleri denetim altına alabilmek için, bilgi ve becerilerini sürekli geliştiriyor.	.04
V22_ÖOS	TOLERANS	Bilimle ilgileniyorum.	.09
V23_ÖOS	ETNOZENT	Pratik sorunların çözümünde kuram, çoğu kez gereklidir.	.04
V24_ÖOS*	SSRC S-A	Başkalarına zarar vermeden büyük miktarda para kazanmak elbette mümkündür.	.01

Çizelge 2-7 Devamı

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek M.K.
V25_ÖOS*	SSRC S-A	İnsanın doğası gereği, evrensel barış eninde sonunda kurulacaktır.	.17
V26_ÖOS*	SSRC S-A	İnsanlar arasındaki içten sevgi, yaşamı anlamlı kılan şeylerden biridir.	.11
V27_ÖOS*	ETNOZENT	Kendimden farklı düşünce ve duygulara sahip olan bir kişiyle birlikte olmayı ilginç bulurum.	.24
V28_ÖOS	ETNOZENT	Güçsüz insanların da, güçlüler kadar dikkate alınma hakkı vardır.	.02
V29_ÖOS?*	TOLERANS	Başkaları da aynı şeyi yapıyorsa, bir toplulukta dikkat çekici bir davranışta bulunmaktan rahatsızlık duymam.	-.00
V91_ÖOS	SSRC S-A	insanlık yanlış yönde gitmeye devam ederse, Allah tarafından cezalandırılacaktır.	.32
V94_ÖOS*	SSRC S-A	Eski nesillere kıyasla günümüz insanları, daha zorba ve ah-laksız.	.29
V98_ÖOS	SSRC S-A	Hemen hemen bütün kitap ve film sansürleri, konuşma özgür-lüğüne karşı bir ihlaldir ve kaldırılmaları gerekir.	.21
V103_ÖOS*	SSRC S-A	Gençler, yetişkinliklerinde duruma uyma ve eski devrimci düşüncelerini unutmak yerine, onların bazılarını gerçekleştir-meye çalışmalıdır.	.16
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .49 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 D16; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.64) ölçüm özelliklerini karşılamadığı için 33 maddeden yalnızca 22'sini kullanmaktadır (Kullanılmayan maddeler * işareti ile gösterilmiştir).

1-SSRC S-A: Christie, Lane, Sanford&Webster (1963)'in geliştirdiği 100 maddelik SSRC S-A Envanteri İ860 Formundan (F-Ölçeği'nin geliştirilmiş bir formu).

2- ETNOZENT: Frenkel-Brunswik'in (1948) Ethnozentrizm Ölçeğinden.

3- DOGMATİZM: Rokeach'ın (1960) Dogmatizm Ölçeğinden.

4-TOLERANS: Gough'un (1956) California Psychological Inventory-Tolerans Alt Ölçeğinden.

5-KATILIK: Weseley Rigidity Ölçeğinden (Zelen ve Levitt 1954).

2.3.1.3 Otoriteye Saygı: İçeriksel Ölçekler

Bu ölçek, üç ölçeğin toplamından oluşup genel (Ölçek 3), devlet-milliyetçilik (Ölçek 4) ve ana-baba otoritesine saygıyı (Ölçek 5) göstermektedir (Kağıtçıbaşı 1973, s.43; Ek B). Lederer (1983), üç alt ölçeği kendi içlerinde bağımsız boyutlar olarak kabul etmekte ve kullanmaktadır. Ancak bütün bu maddelerin aslında Lederer'de de "Yeni Genel Otoriteriyenizm" (YGOS) altında toplandığı görülmektedir (ilgili ölçeğe bakınız).

Kağıtçıbaşı (1973, s.33), ana-babaya ve ulusa (devlete) saygı ve bağlılık, geniş anlamıyla otoriteye saygı konularının toplumsal normlara bağlı olduğunu, dolayısıyla otoriteriyenizmin "içerik" alanlarını oluşturduğunu; bu anlamda

kültürlerarası önemli farklılıklara rastlanabileceğini ileri sürmektedir -en azından “özotoritenizm”den daha yüksek bir farklılaşma beklemektedir-.

2.3.1.3.1 Belirsiz Otoriteye Saygı (BOS)

Kağıtçıbaşı (1973, s.43; Ek B) tarafından geliştirilmiş olup “Genel (belirlenmemiş) otoriteye saygı” göstermektedir. Otoriteye boyun eğme ve itaat etme genel eğilimini ölçmesi beklenmektedir. Aynı zamanda “Otoriteye Saygı Ölçeği”nin üç alt boyutundan birini oluşturmaktadır.

Çizelge 2-8 Belirsiz Otoriteye Saygı Ölçeği (Ölçek 3)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Madde Kor.
V30_BOS	SSRC S-A	Askerlik, gençlerin çoğunda iyi bir etki bırakmıyor.	.37
V31_BOS	SSRC S-A	Varolan kuralları ne zaman sorgulayacağını bilmesi, çocukların öğrenmesi gereken en önemli şeylerden biridir.	.22
V32_BOS	HYPOT-SITU	Savaşta masum bir mahkumu öldürme emrini reddeden bir asker, haklıdır.	.15
V33_BOS	HYPOT-SITU	Kendinden küçükleri döven bir çocuk, büyüklerini dinlemeyen bir çocuktan daha kötüdür.	.08
V34_BOS	DOGMATİZM	Giderek karmaşıklaşan dünyamızda ne olup bittiğini anlayabilmemizin tek yolu, dürüst liderlere ve uzmanlara güvenmektir.	.33
V35_BOS	DOGMATİZM	Kişinin sahip olabileceği en önemli niteliklerden biri, otoriteye karşı disiplinli itaattir.	.46
V90_BOS*	SSRC S-A	Öğretmenlerin çoğu, öğrencileri dövmekten çekindikleri için, okullarımız gerilemeye devam edecektir.	.22
V119_BOS	SSRC S-A	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.	.42
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .57 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 D17; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.65) ölçüm özelliklerini karşılamadığı için V90’ı kullanmamaktadır.

1- SSRC S-A: Christie, Lane, Sanford&Webster (1963)’in geliştirdiği 100 maddelik SSRC S-A Envanteri 1860 Formundan (F-Ölçeği’nin geliştirilmiş bir formu).

2- DOGMATİZM: Rokeach (1960)’in Dogmatizm Ölçeğinden.

3- HYPOT-SITU: Mc Granahan (1964)’in Hipotetik Durumlar Envanterinden.

Belirsiz Otoriteye Saygı Ölçeğini oluşturan V34-V35 ve V119 daha sonraki “Kısa Ölçek” çalışmalarına kaynaklık etmiştir (ilgili alt bölüme bakınız). Ancak gerek bağımsız, gerek dörtlü faktör çözümlerinde V31, V32 ve V33 istikrarsızlık göstermektedir.

2.3.1.3.2 Devlet Otoritesine Saygı (DOS)

Kağıtçıbaşı (1973, s.43; Ek B) tarafından devlet otoritesine saygı ve yurtseverliği ölçmek üzere geliştirilmiştir. “Otoriteye Saygı Ölçeği”nin üç alt boyutundan biridir.

Çizelge 2-9’daki bu maddelere dikkatle bakıldığında, vatanperverlik-milliyetçiliğe ilişkin oldukları görülür. Bu araştırmada başka bir “patriotizm” ölçeği daha kullanılmıştır. V37-V38 bu yeni ölçek ile yüksek bir ilişki içerisindedir (ilgili alt bölümde tartışmalar verilmektedir). V39, V40, V101 ve V110 ise güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Çizelge 2-9 Devlet Otoritesine Saygı Ölçeği (Ölçek 4)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Mad.K.
V36_DOS	DOGMATI ZM	Yaşayan bir korkak olmaktansa, ölü bir kahraman olmak yeğdir.	.18
V37_DOS	DOGMATI ZM	Yaşamdaki esas şey, insanın ülkesi için anlamlı bir şeyler yapmak istemesidir.	.48
V38_DOS	ETNO	Yurtseverlik ve devlete bağlılık, iyi bir vatandaş olmanın ilk ve en önemli şartıdır.	.52
V39_DOS	DOGMATI ZM	Gelecekte memleket meselelerinden çok, tanıdığım insanlar ve çevremdeki yerel sorunlarla ilgileneneğimi sanıyorum.	-.03
V40_DOS	DOGMATI ZM	Genelde memleket sorunları için kaygılanma yerine, herkes kendi kişisel durumu ile ilgilenmelidir.	-.04
V41_DOS	DOGMATI ZM	Yurtseverlik ve milliyetçilik adına yapılmış pek çok şey, yarardan çok zarar getirmiştir.	.40
V92_DOS*	ETNOZEN T	Bayrağımızı selamlamayı reddeden kişilerin hapse atılması, bütün millet için iyi bir örnek olur.	.45
V101_DOS	F-ÖLÇEK	Mevcut rejime bazı durumlarda uyulmamasını, haklı buluyorum.	.10
V110_DOS	F-ÖLÇEK	Eğer ülkesinin yanlış yaptığını düşünüyorsa, kişinin ülkesini eleştirmesi ve uyarması, bir vatandaşlık görevidir.	.09
V89_DOS*	Gillepsi	Aşağıdaki öğelerden, hayatta sizi en çok tatmin edecek <u>iki tanesini</u> lütfen X işareti ile belirtiniz. Mesleğim meşguliyetim Aile üyeleriyle ilişkilerim Boş zaman ve eğlence durumları (Serbest zaman etkinlikleri) Bulduğum çevredeki mahalli etkinliklere atılma Ülkemdeki durumun iyileştirilmesi ile ilgili etkinlikler Uluslararası durumun iyileştirilmesi ile ilgili etkinlikler Dini inanç ve faaliyetler.	

Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: . Alp.52 (Üniversite Uygulaması)

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 N23; Seipel, Rippl, Lederer 1995, s.65) v92 ve likert tipi olmadığı için V89’u kullanmamaktadır.

2.3.1.3.3 Aile Otoritesine Saygı ve Kabul (AOS)

Kağıtçıbaşı (1973, s.43; Ek B) tarafından ana-baba otoritesine saygı ve kabullenmeyi ölçmek üzere geliştirilmiştir. “Otoriteye Saygı Ölçeği”nin bir alt boyutudur.

Çizelge 2-10 Aile Otoritesine Saygı Ölçeği (Ölçek 5)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Mad K.
V75_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuklar, itaatsizliklerinden dolayı cezalandırılmamalıdır.	.23
V76_AOS	K-TUTUM	Annem-babam bana değil, aslında ben onlara nasihat etmeliyim.	.36
V77_AOS	HYPOT-SITU	Babası çocuğuna karşı acımasızsa, o çocuk evden kaçmakta haklıdır.	.22
V78_AOS	K-TUTUM	Anne-babama saygı duyarım.	.43
V79_AOS	K-TUTUM	Eğer biri bana “ideal bir anne”yi tanımla dese, kendi annemi anlatırım.	.52
V80_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuk, anne-babasının istekleri doğrultusunda hareket etmeye kendini yükümlü hissetmelidir.	.57
V81_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuklar, anne-babalarına her zaman bağlı olmalıdır.	.64
V82_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuklar anne-babalarının rızası olmadan bir şey yapmamalıdır.	.60
V83_AOS	Aİ-GEL	Herkes anne-babasına derin bir sevgi ve saygı beslemelidir.	.53
V84_AOS	K-TUTUM	Eğer biri bana “ideal bir baba”yı tanımla dese, kendi babamı anlatırım.	.52
V87_AOS*	Kağıtçıbaşı	Eğer ana-babanız arkadaşlarınızdan biri ile analaşamazsa ne yaparsınız? 1 Arkadaşımı terk ederim 2 Mümkünse o kişi ile görüşmekten kaçınırım 3 Olanak oldukça o arkadaşla görüşürüm 4 Eskisi gibi ilişkilerimi sürdürürüm 5 O arkadaşla eskisinden daha sık görüşürüm Eğer ailenizin istememesine rağmen arkadaşlığımızı sürdürürseniz (yani 3, 4, 5. şıklardan birini işaretlemişseniz) anne-babanızın bilmesini ister misiniz? 1 Evet 2 Hayır	
V88_AOS*	Kağıtçıbaşı	Eğer anne-babanızın sizden doğru olmayan bir istekte bulunsa, nasıl davranırsınız? 1 sormadan yerine getiririm 2 isteksizce söylediklerini yaparım 3 isteksizce söylediklerini yaparım ve bu istediklerinin doğru olmadığını onlara hatırlatırım 4 bunun doğru olmayacağını söyler ve o işi yapmaktan kaçınırım 5 söylediklerine aldırım 6 anne-babam benden doğru olmayan hiç bir istekte bulunmaz	

Çizelge 2-10 Devamı

V93_AOS	F-ÖLÇEK	Bir çocuğun anne-babasının görüşlerine uyması sağlanırsa, genellikle bunun ileriki yaşamında yararını görür.	.58
V96_AOS	F-ÖLÇEK	Hemen hemen herkesin, anne-babasından nefret ettiği bir zaman olmuştur.	.27
V115_AOS	F-ÖLÇEK	Sıkı bir disiplin, kararlılık, ailesi ve ülkesi için çalışma ve mücadele etme arzusu, gençliğin en çok ihtiyacı olan şeylerdendir.	.45
V117_AOS	F-ÖLÇEK	Kendi ailesini diğerlerinden üstün görmesi, herkes için doğal ve doğru birşeydir.	.34
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .82 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 F05; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.66) likert tipi olmadığı için V87-V88'i kullanmamaktadır.

- 1- HYPOT-SITU: Mc Granahan (1964)'in Hipotetik Durumlar Envanterinden.
- 2- F-ÖLÇEK: Adorno vd. (1950)'nin F-Ölçeğinden.
- 3- Aİ-TUTUM: Güney Kaliforniya Üniversitesinin (Shoben 1949) aile eğitim biçimlerini ölçmek üzere geliştirdiği "Parents Attitude Sürveyi"nden (Ana-Baba Tutum Anketi).
- 4- K-TUTUM: Block (Peterman 1965)'un Attitude-Toward-Parents-Ölçeğinden (Ana-Babaya Karşı Tutum Envanterinden)
- 5- Aİ-GEL: Levinson&Huffman (1953)'in aile ile ilgili otoriteryen değerleri ölçmek üzere geliştirdiği Traditional Family (Geleneksel Aile) Ölçeğinden.
- 6- Kağıtçıbaşı: Kağıtçıbaşı (1973), aile ilişkilerinde hipotetik durumu ölçmek için geliştirmiştir.

Otoriteye Saygı ölçekleri bir bütün olarak daha yüksek tutarlılık göstermekle birlikte üç alt boyuta ayrılması, gerek Kağıtçıbaşı'nın (1973, s.131) kendi yaptığı küme analizlerinde, gerekse daha sonraki araştırmalarda desteklenmemektedir. "Önsel" olarak üç ayrı ölçeğe dağılması gereken maddeler, analizlerde aynı kümede (1. kümede) yer almışlardır. "Aile Otoritesine Saygı" (AOS) ölçeğinde yer alması gereken maddelerin bazıları da başka bir kümeyi daha oluşturmaktadır¹. Bu araştırmada, Aile Otoritesine Saygı Ölçeğini oluşturan maddeler kendi içlerinde iki gruba ayrılmaktadır: V80-V82, V93 ve V115 (V80-V82 aslında V93'te içerilmekte/tekrarlanmaktadır) bir grupta ve V78-V79, V83-V84 ile V96 diğer grupta yer almaktadır (bağımsız faktör analizi sonuçları özellikle bu son grubu her varyasyonda aynı faktör altında toplamaktadır).

Yukarıda da belirtildiği gibi, bir bütün olarak "Otoriteye Saygı Ölçeği" "Yeni Genel Otoriteryenizm Ölçeği"nin maddelerini oluşturmuştur. Tüm bu maddeler arasındaki ilişkiler için izleyen altbölümde ilgili değerler verilmektedir. V38, V37, V119, V92, V34, V30, V35, V36 ve V41'in birbirleri ile

¹Kağıtçıbaşı 1966 Otoriteye Saygı Küme Analizi sonuçları şu şekildedir. Faktör1: V31, V34, V35, V36, V37, V39, V41, V82, V92, V96, V115 ve V119; Faktör2: V78-V81, V83-V84, V93, V101, V117; Faktör3: V75-V77 (Kağıtçıbaşı 1973, s.129-131).

korelasyonları bir miktar yüksektir (Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeğine bakınız).

2.3.1.4 Etnozentrizm (YAS) ve Üstünlük Ölçeği

Adorno vd. (1950), F-Ölçeğine paralel bir şekilde "Etnosentrizm" ölçeği da geliştirmişler, bu iki ölçeğin da birbirine paralel sonuçlar vermesini beklemişlerdir. Ancak Kağıtçıbaşı "kültür mü, kişilik mi" tartışmasını etnosentrizm için de sürdürmekte, "biçimsel" katılığı yüksek bazı kimselerin düşük etnosentrizm ya da tersi durumu gösterdiklerini söylemektedir (1973, s.13). Örneğin Sullivan (1950), etnozentrizm ile katılık arasında bir ilişki bulamamıştır (Kağıtçıbaşı 1973, s.13). Bu önermeler, ancak "öztoriteryenizm ölçeğinin" doğru bir şekilde "otoriteryenizmi" ölçtüğü kabul edilirse belki doğrulanabilir. Ancak Herrmann&Schmidt (1995), Almanya verileri eşliğinde tam tersini iddia etmektedir: .87'lik yüksek bir korelasyonun otoriteryenizm ile etnozentrizmin içsel bir birlikteliği olabileceğini göstermektedir.

Burada önsel etnosentrizm ölçeği ve benzerlik indeksi değerlendirilecektir.

2.3.1.5 Yabancılara Karşı Tutum ve/ya da Ethozentrizm (YAS)

Bu ölçek, Kağıtçıbaşı (1973, s.44; Ek B) tarafından etnosentrizm ya da yabancılara karşı hoşgörü-hoşgörüsüzlük durumunu ölçmek için geliştirilmiştir. Ancak, aşağıda da görüldüğü gibi, "patriotizm/etnozentrizm" ile "yabancılara red" aynı kategori altında toplanmamaktadır. Bunlar birbiri ile yakın ilişkili fakat iki ayrı boyuttur.

Bu maddelerden bazıları çok düşük dağılım gösterdikleri halde (V42-V44. maddeler 1.0 standart sapmadan daha düşük değere sahip) kullanılmaktadır (Lederer 1983). 1997 bağımsız faktör analizine göre V45, V46 ve V104 birlikte toplanmakta, bu faktörle V113, V42 ve V110. maddeler de yakın ilişki göstermektedir. V37-V38 ile V49-V51 de "Patriotizm Ölçeği" ile ilişkili bulunmaktadır. Bunlardan ilki "Yabancılara Yönelik Tutumlar", ikincisi de daha çok öz grubun yüceltilmesiyle ilgili olup, "Patriotizm" ölçeği olarak adlandırılabilir.

Çizelge 2-11 Yabancıların Reddi Ölçeği (Ölçek 6)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Madde Kor.
V42_YAS	ETNOZENT	Farklı din, ırk ve milliyetden insanlar, birbirleriyle görüşmeler ve deneyimlerini paylaşırsalar, daha iyi geçinirler.	.31
V43_YAS*	ETNOZENT	Dünyadaki diğer ülkelerin çoğu, bize dostça yaklaşıyor.	.18
V44_YAS	Kağıtçıbaşı	Başka milletlerden pek çok yararlı şey öğrenebiliriz.	.13
V45_YAS	Kağıtçıbaşı	Okullarımızda öğrenim görmek üzere her yıl daha çok yabancı öğrencinin gelmesi iyi olur.	.15
V46_YAS	Kağıtçıbaşı	Ülkemizde yaşamak isteyen yabancıları memnuniyetle kabul etmeliyiz.	.30
V47_YAS	SSRC S-A	Birkaç istisna dışında, bir milleti oluşturan kişiler, büyük ölçüde benzer sayılabilir.	.31
V48_YAS	ETNO	Yabancıların içinde yer aldığı grup ya da sosyal hareketler, dikkatle izlenmeli ve mümkünse polis tarafından araştırılmalıdır.	.57
V49_YAS	Kağıtçıbaşı	Türkiye'nin inanç ve değerleri, kısaca Türkiye'nin yaşam biçimi, bütün milletlerce benimsense, dünyadaki bütün savaşlar sona erer.	.47
V50_YAS	Kağıtçıbaşı	Eğer tek bir ülkenin dünyayı yönetmesi gerekseydi, bunu Türkiye diğer ülkelerden daha iyi yapardı.	.55
V51_YAS	Kağıtçıbaşı	Türklerin ahlaki yapısı, başka milletlerinkine göre daha yüksektir.	.59
V97_YAS*	SSRC S-A	Etkili askeri güçle donatılmış bir dünya hükümeti, dünya barışına ulaşmanın bir yoludur.	.29
V104_YAS	SSRC S-A	Ülkemize gelen göçmenler, kültürümüz için bir tehlike oluşturmaktadır.	.46
V113_YAS	SSRC S-A	Bizden farklı olan ülkelerle yakın işbirliği yapmak, Türkiye için tehlikeli olur.	.34
V118_YAS	SSRC S-A	Son 50 yıl boyunca kültürümüze karşı en büyük tehlike, yabancı fikir ve kışkırtıcılardan gelmiştir.	.59
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .76 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 E02; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.66) ölçek için uygun bulmadığı V43 ve V97'yi kullanmamaktadır.

1-SSRC S-A: Christie, Lane, Sanford, Stern&Webster (1963)'in geliştirdiği 100 maddelik SSRC S-A Envanteri İ860 Formundan (F-Ölçeği'nin geliştirilmiş bir formu).

2- ETNOZENT: Frenkel-Brunswik (1948)'in Ethnozentrizm Ölçeğinden.

3_ ETNO: Adorno vd. (1950)'nin Ethnozentrizm Ölçeğinden.

4- Kağıtçıbaşı: Kağıtçıbaşı (1973) tarafından geliştirilmiştir.

2.3.1.5.1 Üstünlük

Yabancıların karşı tutum ile ilgili bir bilgi kaynağı da çeşitli ülke halklarına yönelik tutumların görülmeye çalışıldığı McGranahan'a (1964) ait Hipotetik Durumlar Envanteri'nden alınmıştır (Mc Granahan ilk kez 1964'te Alman ve

Amerikan gençlerinin sosyal normları ve davranışlarını geliştirmek için kullanmıştır). Bu haliyle Kağıtçıbaşı (1973, s.119) tarafından şekillendirilmiştir. Ruslar, Yunanlılar, İranlılar, Ermeniler, İngilizler, Bulgarlar, Azeriler ve Suudiler bu araştırmada yeni eklenmiştir.

Çizelge 2-12 Üstünlük Ölçeği

Türkleri insan olarak aşağıdaki ülke halklarından “daha iyi”, “yaklaşık aynı” ya da “daha kötü” mü görüyorsunuz? *

	daha iyi	yaklaşık aynı	daha kötü
İtalyanlardan			
Fransızlardan			
Almanlardan			
Amerikalılardan			
Kongolulardan			
Japonlardan			
Arjantinlilerden			
İspanyollardan			
Polonyalılarından			
İsraililerden			
Ruslardan			
Yunanlardan			
İranlılardan			
Ermenilerden			
İngilizlerden			
Bulgarlardan			
Azerilerden			
Suudilerden			

*Bu soruya verilen yanıtlar; “daha iyi” seçeneğine 5, “yaklaşık aynı” ya 3 ve “daha kötü”ye 1 puan verilerek değerlendirilmiştir. Yüksek puan, Türklerin daha iyi görüldüğü anlamına gelmektedir.

2.3.1.6 Otoriteriyen Aile Yapısı (OAY)

Kağıtçıbaşı'nın bir diğer aileyle ilgili ölçeği ise “Otoriteriyen Aile Yapısı” ölçeğidir. Yukarıdaki ölçekten farkı, daha çok ailenin algılanan objektif özelliklerine yönelik sorular içermesidir.

Kağıtçıbaşı (1973, s.43; Ek B) tarafından geliştirilmiştir. Amaç, bireyin ailesine karşı tutumundan çok, ailenin gerçek yapısını saptamaktır. Bu ölçekle aile içi otoritenin algılanması ile bireysel-ailesel toplumsallaşma hakkında bilgi sağlanması beklenmektedir.

“Otoriteriyen Aile Yapısı Ölçeği” ile ailenin nesnel durumu hakkında bilgi alınması amaçlanmakla birlikte, gerek Kağıtçıbaşı ve gerekse Lederer çalışmalarında bu ölçekle ilgili maddeleri ortak analize almışlardır. Ana-baba davranışlarını ölçen bu maddeler gençlerin doğrudan tutumlarını yansıtmadıkları halde, diğer tutum maddeleri ile ortak analize sokulmuştur. Bu eksikliği gidermek üzere, çocuğun bir miktar kendi “algılama” şekli de işe karışsa bile, ana-babanın tutumları ile ilgili maddeler ayrı bir faktör analizine tabi tutulmuştur.

Çizelge 2-13 Otoriteryen Aile Yapısı Ölçeği (Ölçek 7)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Madde Kor.
V61_OAY	Aİ-GEL	Ailem, gençlerin hemen her konuda kendi kendilerine karar vermekte serbest bırakılması gerektiğine inanıyor.	.55
V62_OAY	Kağıtçıbaşı	Çocukluğumda, annem bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	.52
V63_OAY	K-TUTUM	Çocukluğumda tamamiyle yanlış bir şey yaptığımda bile, annem-babam beni dövmüyordu.	.47
V64_OAY	K-TUTUM	Annem-babam, beni yalnızca gerçekten hakkettiğimde cezalandırdı.	.46
V65_OAY*	Kağıtçıbaşı	Tanıdığım ailelerde anne-babalardan beklenen şey, çocuklarını kendi davranışlarını kendileri kararlaştırabilecek biçimde yetiştirmeleridir.	.19
V66_OAY	Kağıtçıbaşı	Evimizde önemli bir karar alınacağı zaman, çocuklar da dahil herkesin görüşü dikkate alınır.	.54
V67_OAY*	Kağıtçıbaşı	Ailem, katı disiplinli olan anne-babaların, daha yumuşak disiplinli olan ailelere göre, çocuklarını daha az sevdiğine inanıyor.	.06
V68_OAY	Kağıtçıbaşı	Annem-babama göre, ancak nedeni açıklanmak koşuluyla çocuktan birşey yapması istenmelidir.	.23
V69_OAY	Kağıtçıbaşı	Çocukluğumda, babam bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	.53
V70_OAY	K-TUTUM	Çocukluğumda, anne-babamın yaptığım bir şey karşısında mutlu olup olmayacağını anlamak zordu.	.22
V71_OAY	Aİ-TUTUM	Anne-babam, çocuğun iyi ve güçlü bir karakter sahip olabilmesi için, sıkı bir disiplinle yetiştirilmesi gerektiği görüşündeler.	.33
V72_OAY	K-TUTUM	Anne-babam, bazen, gerçekten çok kötü olan bir olay için beni hiç cezalandırmadığı halde, bazen küçük hatalarım için ağır cezalar verirdi.	.35
V73_OAY	HYPOT-SITU	Tanıdık ailelerde, ağabeyin küçüğüne emir verme hakkı olduğu ve küçükten de buna uyması gerektiği beklenmektedir.	.28
V74_OAY	Kağıtçıbaşı	Sıkı disiplin altında yetiştirildim.	.49
V85_OAY*	Kağıtçıbaşı	Bir çocuk yanlış bir şey yapınca, tanıdığımız ailelerin çoğunda, onu kim cezalandırır veya hatasını düzeltir? (Yalnız birine X işareti koyunuz) 1- Anne 2-Baba 3-Her ikisi beraber	
V86_OAY*	Kağıtçıbaşı	Bugünkü ve yarınki yakın akrabalarımızdan (yani kendinizin ve evlendikten sonra eşinizin ailesinden) hayatınız boyunca ne yardım beklersiniz? 1- Her zaman ve muhakkak yardım beklerim. 1- İhtiyaç oldukça yardımlarını beklerim. 2- Yalnız olağanüstü durumlarda yardımlarını beklerim. 3- Hiç yardım beklemem.	
V87_OAY*	Kağıtçıbaşı	Eğer anne ve babanız arkadaşlarınızdan birini tasvip etmeseler (uygun görmeseler) aşağıdakilerden hangisini yaparsınız? 1- Bu arkadaşla ilişkimi tamamiyle keserim. 2- Bu arkadaşla mümkün olduğu kadar az görüşmeye çalışırım. 3- Onunla bazen görüşürüm. 4- Onunla eskisi gibi görüşmeye devam ederim. 5- Onunla eskisinden de daha çok görüşürüm. Yukarıda 3,4 veya 5 cevabını seçtiyseniz, anne ve babanızı bu durumdan haberdar eder misiniz? 1-Evet 2-Hayır	
Croanbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .76 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 F06; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.67) ölçek için uygun bulmadığı V65 ve V67 ile, likert tipi olmayan V85-v86'yı kullanmamaktadır.

**Bu araştırmada V87 de, likert tipi olmaması nedeniyle kullanılmadı.

Küme analizine göre bu maddeler iki alt gruba ayrılmaktadır. Faktör1: V74, V71, V61 ve V73; Faktör2: V64, V72, V69, V62 ve V66. Ayrıca V63, V68 ve V70 de toplam kümeye eklenmektedir (Kağıtçıbaşı 1973, s.128-129). Bu çalışmada bağımsız faktör analizine göre V69, V84, V63, V64, V62, V61 ikinci faktör ve V73, V74, V71 de altıncı faktör altında toplanabilmektedir. Dörtlü faktör çözümünde ise hepsi birlikte yer almıştır. Bu sonuçlar Kağıtçıbaşı'yı desteklemektedir¹.

2.3.1.7 Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği (YGOS)

Lederer (1983, s.81) tarafından genel otoriteriyenliği, yükseliş ve düşüşleri ile birlikte ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek ABD 66, ABD 78 ve Almanya 79 anketlerinden elde edilen verilere uygulanan "dörtlü faktör analizi" sonuçlarına göre ilk faktörde toplanan 18 maddeden oluşmaktadır². Bu maddelerin aslında "Otoriteye Saygı" boyutunu oluşturan maddeler oldukları görülmektedir ki bu anlamda kökeni Kağıtçıbaşı'ya (1973) inmekte (Otoriteye Saygı altbaşlığına bakınız); aslında Adorno'nun F-Ölçeğinin uyarlanmasına dayanmaktadır (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson&Sanford 1950).

Özet olarak YGOS'un bütün maddelerinin kökleri "Otoriteriyen Kişilik" çalışmasındaki ölçeklerde bulunmaktadır. Ancak içeriğini etkilemeyecek şekilde onların anlamları-semantikleri değiştirilmiştir. YGOS, Lederer'e göre, "otoriteriyen sendrom"un boyutlarını ölçmek için en uygun araç olarak kabul edilmektedir (Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.70).

1997 Üniversite ve Lise uygulamasında, yalnızca Lederer'in özgün anketine uygun şekilde sınırlanan maddelerle yapılan gerek bağımsız, gerek dörtlü faktör analizlerinde yukarıdaki ölçek yapısı desteklenmektedir (yukarıdaki maddelere ek olarak V4, V6, V30, V41, V47-V50, V79, V91-V92, V98, V109 da bu birinci faktör altında toplanmaktadır). Ancak V114, V91 ve V109 gibi dinsellikle ilgili maddelerin en yüksek faktör yüklerini almaları ve yeni ölçek maddelerinin de eklendiği analizlerde "Özdinsellik" ölçeğini oluşturan maddelerle aynı faktör altında toplanmaları önemli kuramsal ve yöntemsel sorular oluşturmaktadır.

¹ Güvenilirlik ve geçerlik tartışmalarına da bakınız.

² Faktör sayısının neden "dört" olarak sınırlandırıldığı, diğer üç faktörün nasıl yorumlanacağı açık değildir. Maddelerin 1. faktörle (YGOS) diğerlerinden daha yüksek bir faktör yükü göstermeleri ve faktör yüklerinin .30'un üstünde olması yeterli kabul edilmektedir (Lederer 1983, s.82).

Çizelge 2-14 Yeni Genel Otoriteryenizm Ölçeği (Ölçek 4)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler	Ölçek-Mad.K.
V34_BOS	DOGMATİZ M	Giderek karmaşıklaşan dünyamızda ne olup bittiğini anlayabilmemizin tek yolu, dürüst liderlere ve uzmanlara güvenmektir.	.42
V35_BOS	DOGMATİZ M	Kişinin sahip olabileceği en önemli niteliklerden biri, otoriteye karşı disiplinli itaattir.	.55
V37_DOS	DOGMATİZ M	Yaşamdaki esas şey, insanın ülkesi için anlamlı bir şeyler yapmak istemesidir.	.49
V38_DOS	ETNO	Yurtseverlik ve devlete bağlılık, iyi bir vatandaş olmanın ilk ve en önemli şartıdır.	.60
V51_YAS	Kağıtçıbaşı	Türklerin ahlaki yapısı, başka milletlerinkine göre daha yüksektir.	.65
V80_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuk, anne-babasının istekleri doğrultusunda hareket etmeye kendini yükümlü hissetmelidir.	.62
V81_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuklar, anne-babalarına her zaman bağlı olmalıdır.	.60
V82_AOS	Aİ-TUTUM	Çocuklar anne-babalarının rızası olmadan bir şey yapmamalıdır.	.63
V83_AOS	Aİ-GEL	Herkes anne-babasına derin bir sevgi ve saygı beslemelidir.	.49
V93_AOS	SSRC S-A	Bir çocuğun anne-babasının görüşlerine uyması sağlanırsa, genellikle bunun ileriki yaşamında yararını görür.	.67
V94_ÖOS	SSRC S-A	Eski nesillere kıyasla günümüz insanları, daha zorba ve ahlaksız.	.45
V95	SSRC S-A	Günümüzde yaygın cinsel ahlaksızlık, ahlaki yapımızı tehdit ediyor.	.64
V114_DİN	SSRC S-A	Bütün örnekler Tanrının işaretleri-ayetleri ile doludur.	.69
V115_AOS	SSRC S-A	Sıkı bir disiplin, kararlılık, ailesi ve ülkesi için çalışma ve mücadele etme arzusu, gençliğin en çok ihtiyacı olan şeylerdendir.	.62
V116	SSRC S-A	Günümüz gençliği, yanlış yayınlar nedeniyle ruhi olarak çaresizliğe itilmektedir.	.37
V117_AOS	SSRC S-A	Kendi ailesini diğerlerinden üstün görmesi, herkes için doğal ve doğru bir şeydir.	.36
V118_YAS	SSRC S-A	Son 50 yıl boyunca kültürümüze karşı en büyük tehlike, yabancı fikir ve kışkırtıcılardan gelmiştir.	.64
V119_BOS	SSRC S-A	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.	.62
Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı: .91 (Üniversite Uygulaması)			

* Lederer (ZUMA-Skalenhandbuch 1983 D18; Seipel, Rippl&Lederer 1995, s.68).

2.3.1.8 Politik Ölçek ve Sağ-Yönelim Ölçeği

Politik ölçeği oluşturan maddeler, özellikle Altemeyer'in (1982;1988) çalışmalarında sağ yönelimle ilişkili bir biçimde öncelik kazanmaktadır. Bu anlamda, katı rejim arayışları içindeki politik tercihlerle otoriteriyenizm arasındaki ilişkileri ölçebilmek amacıyla, Lederer, komünizm eğilimini de sürece katmaktadır. Türkiye örnekleminde, şeriat yöneliminin de, özel bir önceliği olduğu söylenebilir.

Ancak bu maddelerin, birbirini destekleyici güvenilir-geçer bir ölçek bazından daha çok, betimsel amaçlı kullanıma uygun olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla bu araştırmada, bu maddelerin herbiri bağımsız olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 2-15 Politik Ölçek (Ölçek 9)

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V134_POL	Lederer	Komünizm, Doğu Blokunda kötü uygulanmış olmasına karşın, aslında iyi bir görüştür.
V135_POL	Lederer	Her demokratik toplumda, zor yoluyla önlenmesi gereken belirli anlaşmazlıklar bulunmaktadır.
V136_POL	Lederer	Milletvekilleri ve politikacılar, halkın ne düşündüğü ile ilgilenmiyorlar.
V137_POL	Lederer	Ülkemizde çeşitli grupların farklı çıkarları olması ve bu çıkarları doğrultusunda hükümetten farklı istemlerde bulunması, ülke kalkınmasına zarar veriyor.
V138_POL	Lederer	Halkın bütün katmanlarının çıkarlarını savunacak güçlü bir partiye ihtiyacımız var.
V139_POL	Lederer	Kökten milliyetçilik kötü uygulanmış olmakla birlikte, aslında iyi bir görüştür.
POL_EK		Şeriat/dini yönetim biçimleri, kötü uygulanmış olmakla birlikte, aslında iyi bir görüştür.

Bu maddelerin dışında, bir de Lederer'in kullandığı biçimiyle “**Sağ-Yönelim Ölçeği**” ankete alınmıştır. Bu çalışmanın amaçları çerçevesinde, ankette yer alan sağ-sol yönelim ölçeği, öğrencilerin politik görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. On bir dereceli bir cetvel biçiminde düzenlenen bu ölçekte, 1 en sol, 11 ise en sağ yönelimi ifade etmektedir. Ölçekte “bu cetvel bana fazla bir şey ifade etmiyor” seçeneği de bulunmaktadır.

V140 Sağ-Yönelim-Ölçeği

İnsanlar, politik görüşlerini yansıtmak üzere “sol” veya “sağ”dan söz etmektedir. Lütfen aşağıdaki cetvele göre hangi noktada bulunduğunuzu belirtiniz. Sağa doğru “Sağ”, sola doğru “Sol” görüş artış göstermektedir. Bu cetvel sağa ya da sola doğru size bir şey ifade etmiyorsa, lütfen “bana fazla bir şey ifade etmiyor”u işaretleyiniz. Lütfen size uyduğunu düşündüğünüz konumu işaretleyiniz.

Sol

5	4	3	2	1	0	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

 Sağ

Bu cetvel, bana fazla bir şey ifade etmiyor.....()

2.3.1.9 Okula Yönelik Tutumlar Ölçeği

Lederer (1983) tarafından geliştirilen bu ölçeğin maddeleri, üniversite uygulaması için gerçekleştirilen faktör analizlerinde güvenilir sonuçlar vermemiştir. Bu maddelerin bir ölçek oluşturduğunu ileri sürmek güç gözükmektedir. Bu nedenle, bu maddeler lise uygulamasına alınmamıştır.

Çizelge 2-16 Okula Yönelik Tutumlar Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
BAS_V129	Lederer	Bizden kişisel katkı ve yaratıcılığımızı kullanmamız beklenen okul projelerine, kitaplardaki doğru yanıtı bulma çalışmalarından daha çok severek katılıyorum.
BAS_V130	Lederer	Kompozisyonda kendim bir tema bulmam yerine, hazır bir tema verilmesini daha çok seviyorum.
KOP_V123	Lederer	Bir ödevi (sınavı) yaparken kopya olanağı olursa, sınıf arkadaşlarımın hemen hepsi kopya çeker.
KOP_V124	Lederer	Eğer sınıfca kopya çekmeyeceklerine dair namus sözü vermişlerse, herkes kopya çekmemeye özen gösterir.

2.3.1.10 Önsel Ölçeklerle İlgili Kısa Bir Değerlendirme

Bir kez daha söylemek gerekirse, “Otoriteriyenizm”i ölçen uluslararası geçerlikte ortak bir ölçek oluşturmanın güçlüğü görülmektedir. 50 yıllık araştırma ve tartışma birikimine rağmen, kuramsal tanımlamalar her ne kadar kendi içinde tutarlı bir şekilde yapılıyor olsa da, aktör yönelimli verilerce çok tutarlı bir desen oluşturulamamıştır. Bu güçlüğü bu araştırmada da sürdürdüğü görülebilir. Belki daha çok yapısal bir otoriteriyenizmden söz edilebilir. Ve yine bütün yapılarda asgari bir uzlaşımçı “yurttaş” arayışının evrensel olduğu ileri sürülebilir. Eğer bu

“konventionalizm” evrensel bir durum ise, kişiler ve gruplar arasında önemli farklılıkların belirmeyeceği de aşıkardır. Böyle bir durum da daha az ya da çok otoriteryen olan birbirinden ayırlanamamaktadır; çünkü itaat herkes için asgari bir düzeyde sayılanmaktadır. Dolayısıyla Kağıtçıbaşı'nın aradığı “kültürden bağımsız bir otoriteryen tipin” de olmadığı söylenebilir.

Böylece araştırmanın esası “içeriksel” yani kültürlere ve yapılara bağ(ım)lı “itaat” ve “saldırganlık” üzerine olmalıdır. Bu aynı zamanda evrensel olanı da bize sağlayacaktır; çünkü nedensel açıklama her benzer yapı ve kültür içinde benzer sonuçlar beklemektedir. Fonksiyonel ya da olası açıklama da, aynı öngörü içindedir. Benzer yapılar benzer yerler ve roller yaratacaktır. Dolayısıyla bu araştırmada “kültürden bağımsız” bir “katılık” ya da “saldırganlık” arayışı yerine “kültüre bağımlı” otoriteryenizm üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2.3.2 Sınanmış Ölçekler

Bu araştırmada, bir yandan eski-önsel ölçeklerdeki maddeler korunarak karşılaştırma şansı yakalanmaya çalışılırken, diğer taraftan bu maddeler yeni eklenen maddelerle birlikte kurgusal ve diğer güvenilirlik ve geçerlik tartışmalarına tabi tutularak deneysel ölçekler elde edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, otoriteryenizmle ilişkili olduğu varsayılan ailenin dinselliği ile öz dinsel, cunta ve savaş eğilimi ölçekleri yeni geliştirilmiş; patriotizm, anomi, politik güvensizlik ile ilgili olarak, Kağıtçıbaşı'nın kullandığından farklı ölçekler de kullanılmıştır.

Aşağıda, alt başlıklar altında, bu araştırmada sınamaya tabi tutulmuş ölçekler ve maddeleri tek tek tanıtılmış, ve bu maddelerle ilgili yapılan tartışmalar ele alınmıştır. Ayrıca, ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ayrıntılarıyla verilmiştir.

2.3.2.1 Aileye Ait Ölçekler

Bu alt başlıkta algılanan aile içi deneyimlere ve ailenin yapısına yönelik üç ölçek tartışılmaktadır.

2.3.2.1.1 Aile İçi Kabul-Red Ölçeği

Yeni eklenen ölçeklerle birlikte yapılan faktör analizi sonuçlarına göre her çözümlemeye birlikte yer alan üç maddenin, özellikle aile içinde çocuğun kabul görmesi ile ilgili olduğu görülmektedir.

Çizelge 2-17 Aile İçi Kabul-Red Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V62_OAY	Kağıtçıbaşı	Çocukluğumda annem bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.
V63_OAY*	K-TUTUM	Çocukluğumda tamamiyle yanlış bir şey yaptığımda bile, annem-babam beni dövmüyordu.
V64_OAY*	K-TUTUM	Annem-babam, beni yalnızca gerçekten hakkettiğimde cezalandırdı.
V66_OAY	Kağıtçıbaşı	Evimizde önemli bir karar alınacağı zaman, çocuklarda dahil herkesin görüşü dikkate alınır.
V69_OAY	Kağıtçıbaşı	Çocukluğumda babam bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.
V84_AOS*	K-TUTUM	Eğer biri bana "ideal bir baba"yı tanımla dese, kendi babamı anlatırım.

*Sınamalarda güvenilir sonuçlar alınmamıştır.

2.3.2.1.2 Aile Disiplini Ölçeği

Aile içindeki disiplin anlayışını yansıtan Kağıtçıbaşı kökenli iki madde, faktör analizlerinde birbirleriyle ilişkili olarak gelmektedir. Bu nedenle, bu ölçeğe "Aile Disiplini" ölçeği denmiştir.

Çizelge 2-18 Aile Disiplini Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V71_OAY	AI-TUTUM	Anne-babam, çocuğum iyi ve güçlü bir karakter sahibi olabilmesi için, sıkı bir disiplinle yetiştirilmesi gerektiği görüşündedir.
V73_OAY*	HYPOT-SITU	Tanıdık ailelerde, ağabeyin küçüğüne emir verme hakkı olduğu ve küçükten de buna uyması gerektiği beklenmektedir.
V74_OAY	Kağıtçıbaşı	Sıkı disiplin altında yetiştirildim.

*Sınamalarda güvenilir sonuçlar alınmamıştır.

2.3.2.1.3 Ailenin Dinselliği

Daha çok ailenin dinsel eğilimlerini yansıtan maddelerden oluşan bu ölçek, dinselikle otoriteriyenizm arasındaki ilişkilerle ilgili tartışmalara ışık tutabilmek amacıyla oluşturulmuştur (Dinsellik tanımı ve otoriteriyenizmle ilişkileri ile ilgili tartışmalar için bir sonraki "Özdinsellik" altbaşlığına bakınız). Yapılan faktör analizlerinde dört maddenin ilişkili olarak bir araya geldiği görülmektedir.

Ailenin dinselliği, gençlerin algılarına bağlı olarak ölçüldüğü için, daha çok pratik öğelerle sınırlandırılmıştır.

Çizelge 2-19 Ailenin Dinselliği Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
AI_DİN1	Gümüş95	Annem-babam dini kurallara uygun yaşıyor.
AI_DİN5*		Anne-babam, dinini iyi öğrenen gençlerin memlekete daha yararlı olacağını düşünüyor.
AI-DİN2		Babam, müslüman bir ülkenin politikacılarının, her şeyden önce, islami değerlere uygun yaşamasının doğru olacağını düşünüyor.
AI_DİN3	DFG	Çocukluğumda, ailemden sıkı bir dini eğitim aldım.
AI_DİN4	DFG	Anne-babam, benden dinimizin kurallarına uymamı istiyor.

*Güvenilir sonuçlar alınmamıştır.

2.3.2.2 Gençlerin Kendi Tutum ve Davranışları ile İlgili Ölçekler

2.3.2.2.1 Kısa Otoriteriyenizm Ölçeği (KOS)

KOS, Adorno'nun Genel Otoriteriyenizm Ölçeği ve Lederer'in Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeğinin yerine geçebilecek bir ölçek arayışı ile oluşturulmuştur. Schmidt, Stephan&Herrmann (1995, s.221-227) "Otoriteriyen Kişilik" ile ilgili klasik kuramın (Adorno vd. 1950) dokuz alt boyuttan söz ettiğini, devamı olan Kağıtçıbaşı ve Lederer'in çalışmalarında yedi alt boyut olarak bu yaklaşımın devam ettirildiğini, ayrıca her defasında gerekli boyutlar ve madde bileşenlerinin de değişiklikler gösterdiğini belirtmektedir (Wit 1981; Doebert 1973; Lederer 1983). Altemeyer (1981, 1988), bu boyutları üçe indirgemeye - otoriteye boyun eğme, otoriteriyen saldırganlık ve tutuculuk- çalışmaktadır. Bu çokluk ve her kezinde farklı bir modelleme sorununu aşmak için, Schmidt, Stephan&Herrmann (1995, s.221-227) güvenilir-geçer bir "Genel Otoriteriyenizm Kısa Ölçeği" geliştirmeye çalışmıştır.

"Kısa Ölçek", Lederer'in (1983) dörtlü faktör analizi yardımıyla oluşturduğu "Yeni Genel Otoriteriyenizm (YGOS)" ölçeğinin maddelerinden bazılarının Batı Almanya 79 ve 91, ABD 78 ve 91, Doğu Almanya 90 ve Avusturya 80 araştırmalarından elde edilen veriler eşliğinde yeniden Maksimum-Likelihood-Yöntemi (Product-Moment-Korelasyonları) ile Gewichtet-Kleinsten-Quadrat-Yöntemi (polychorish korelasyonları) analizi uygulanması yoluyla kurulmaya çalışılmıştır. Bunun için üçü "otoriteye boyun eğme" (v35, v93, v119) ve biri de "otoriteriyen saldırganlığı" (v95) temsil etmek üzere dört madde seçilmiştir. Ancak v95'de (otoriteriyen saldırganlık) bazı uygulamalarda (örneğin Batı Almanya 91, ABD 78 ve 90, Doğu Almanya 90) güvenilir-geçer sonuçlar vermediğinden üç maddelik kısa ölçek önerilmektedir.

Yapılan analizlerde bir miktar istikrarlı olarak V34-V35 ve V119 aynı faktör altında toplanmışlardır. Bu maddelerin “Belirsiz Otoriteye Saygı Ölçeğinin” maddeleri olduğuna dikkat edelim. Bu da aslında “belirsiz otorite”den daha çok “lidere bağlılık”, yani dolaysız bir şekilde “kişiye itaate” ilişkin maddelerdir (Faktör çözümlerine bakınız). Kısaca KOS da işi kolaylaştırmamıştır. KOS’taki maddeler de tartışmaya açık bulunmaktadır.

Çizelge 2-20 Otoriteriyenizm Kısa Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V04_ÖOS*	DOGMAT İZM	Üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını çok fazla hoşgören bir topluluk, uzun süre varlığını sürdürülemez.
V34_BOS**	DOGMAT İZM	Giderek karmaşıklaşan dünyamızda ne olup bittiğini anlayabilmemizin tek yolu, dürüst liderlere ve uzmanlara güvenmektir.
V35_BOS	DOGMAT İZM	Kişinin sahip olabileceği en önemli niteliklerden biri, otoriteye karşı disiplinli itaattir.
V82_AOS**	AI_TUTU M	Çocuklar anne-babalarının rızası olmadan birşey yapmamalıdır.
V93_AOS*	SSRC S-A	Bir çocuğun anne-babasının görüşlerine uyması sağlanırsa, genellikle bunun ileriki yaşamında yararını görür.
V95*	SSRC S-A	Günümüzde yaygın cinsel ahlaksızlık, ahlaki yapımızı tehdit ediyor.
V100_GOS**	SSRC S-A	Önyargı dolu konuşmaları azaltmanın bir yolu, güçlü yasalar yapmaktır.
V119_BOS	SSRC S-A	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.

*Faktör analizlerince desteklenmemiştir.

* Schmidt, Stephan&Herrmann (1995, s.227) üç ayrı kombinezyon kullanmıştır. KS1: V35, V93,V95,V119; KS2: V4, V35, V93, V119; KS3 (önerilen): V35, V93, V119.

** Schmidt&Lederer (1995) tarafından kullanılmayan V34, V82 ve V100 de sınıranmıştır.

2.3.2.2.2 Özdinsellik

Otoriteriyenizmin dogmatizmle yakın ilişkisi olduğu (Rokeach 1960) ileri sürülmesine karşın, “dinsellik” ölçeğinin bugüne kadar yapılan uygulamalarda kullanılmamış olması, otoriteriyenizmin “içeriksel” mi yoksa, “biçimsel” mi oluşu tartışmalarına bağlanabilir. Ancak yine de, “biçimsel” (kültürden bağımsız) dogmatizm ile “içeriksel” (kültüre bağlı) dogmatizm arasındaki ilişkilerin deneysel sınımasının yapılmamış olmasını anlamak zordur. Bu nedenle bu araştırma için “ailenin dinselliği” ve “özdinsellik” ölçeklerinin özel bir önemi olduğu ileri sürülebilir.

Rokeach’a (1960) göre, otoriteriyen sendromun içerik-dışı (biçimsel) görünümü sabit fikirlilik ve katılıktır. İşte burada “biçimsel dogmatizm” ve genel

anlamda “otoriteriyenizm”in değişik boyutları ile dinsel dogmatizm arasında ne tür bir ilişkinin bulunduğu sorgulayabilmek için dinsellik ölçekleri geliştirilmiştir.

Dinsellikten, Boos ve Nünning’in (1972, s.23)’in tanımlaması ile, kişilerin, ortak bir şekilde dinsel olduğu kabul edilen ya da ifadesi o şekilde görülen kurumlaşmış değer, norm ve sembollere yönelen görüşleri anlaşılmaktadır. Bunlara, dinsel kurumlarla ilişkili olan ve kişinin kendisince de öyle olduğu kabul edilen uygulamalar ve normlar girer. Kilisenin inanç ve davranış sistemini onama, ilgili kişi tarafından kabul edildiği sürece, anlaşılan dinselliğin özünü oluşturur. Yedi boyuttan söz edilmektedir: Kilise ile ilgili görüşler, dini itikatın sonuçları, dini deneyim, rituel boyut, ideolojik boyut, cemaat bağları ve entellektüel boyut (ZUMA 1983).

Çizelge 2-21 Öz dinsellik Ölçeği

Değişken	Kaynağı	Maddeler
DİN1	Boos ve Nünning	Kadere inanırım.
DİN2**	Gümüş95	Dini kurallara göre yaşamak, her insanın görevidir.
DİN3	DFG	Anne-babanın, çocuklarını, dini gerekleri yerine getirmeleri için zorlama hakkı vardır.
DİN4**	Boos ve Nünning	Çocukların eğitiminde dini değerlere özel önem verilmelidir.
DİN5**		Dine önem verilirse, suç ve kötü alışkanlıklar azalır.
DİN6**	Gümüş95	Kadınlar, dini kurallara uygun giyinmelidir.
DİN7**	Gümüş95	Dini gerekleri yerine getiriyorum.
DİN9*	Gümüş95	Ölümlle herşey son bulur.
DİN8**	Gümüş95	Herşeyi dini kurallara uygun yürütmeye çalışmak, gelişmeyi engeller.
DİN_10**	Boos ve Nünning	Camiye (cemevine, havraya, kiliseye) giderim.
V91_ÖÖS**	SSRC S-A	İnsanlık yanlış yönde gitmeye devam ederse, Allah tarafından cezalandırılacaktır.
V109_DİN	SSRC S-A	İnsan, güçlü bir dini inancı olmaksızın da, gayet iyi bir yaşam sürdürebilir.
V114_DİN	SSRC S-A	Bütün örnekler Tanrının işaretleri-ayetleri ile doludur.

*Madde 9’un faktör analizlerince desteklenmediği saptanmıştır. Kısaca ölümlle her şeyin son bulduğu düşüncesine katılmamanın dinsel dogmaların dışında da pek çok nedeni olabileceği söylenebilir.

**Bu maddeler güvenilir-geçer sonuçlar vermektedir; ancak dinsellik boyutu ile ilgili bu kadar maddenin bir faktör analizinde diğer alt boyutlarla ilgili maddelerle birlikte kullanılması faktör yüklerinde ve açıklanan varyans oranlarında “dinsellik” lehinde sapmalar yaratmaktadır. Bu nedenle “dinsellik” ölçeği ikili karşılaştırmalara olanak verecek daha önceki ölçeklerde de kullanılan 4 madde ile sınırlanmıştır.

2.3.2.2.3 Ailenin İdolleştirilmesi

Kağıtçıbaşı'nın "Aile Otoritesine Saygı" ölçeğinin güvenilir-geçer maddelerinden olmaktadır ve gençlerin aile otoritesini meşru algılama ve ona saygı gösterme durumlarını yansıtmaktadır.

Çizelge 2-22 Ailenin İdolleştirilmesi Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V84_AOS	K-TUTUM	Eğer biri bana "ideal bir baba"yı tanımla dese, kendi babamı anlatırım.
V79_AOS	K-TUTUM	Eğer biri bana "ideal bir anne"yi tanımla dese, kendi annemi anlatırım.
V96_AOS	F-ÖLÇEK	Hemen hemen herkesin, anne-babasından nefret ettiği bir zaman olmuştur.
V76_AOS	K-TUTUM	Annem-babam bana değil, aslında ben onlara nasihat etmeliyim.

2.3.2.2.4 Cinsellik Ölçeği

Adorno vd. (1982 [1950]) otoriteriyenizmin içsel boyutlarından kabul ettiği bir boyut da, cinsellikle ilgili olana yönelik aşırı ilgidir. Altemeyer (1988), homoseksüeliteye karşıtlık/duyarlılık şeklinde adlandırdığı bu boyutu içsel değil, dışsal olarak ele almaktadır. Her iki durumda da, cinsellik ile otoriteriyenizm arasında bir ilişki öngörülmektedir.

Çizelge 2-23 Cinsellik Ölçeği**

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
CİN1 97		Hayat kadınlarının saygı görmeye hiçbir hakkı yoktur.
CİN2 97	F-ÖLÇEK	İnsanların cinsel fantezilerinin olması normal bir durumdur.
CİN3 97		Porno yayınlara izin verilmemelidir.
V95_CIN 97*	SSRC S-A	Günümüzdeki yaygın cinsel ahlaksızlığa karşı, iyi niyet sahibi insanların mücadele etmesi gerekir.

*Sınanmıştır; ancak güvenilir sonuçlar vermemiştir.

**Cinsellik ile ilgili maddeler istikrarsız oldukları için ana faktör analizinden çıkarılmıştır. Bazı tartışmalarda kullanılmak üzere dikkate alınmaktadır.

2.3.2.2.5 Savaş Eğilimi Ölçeği

Bu araştırmada, otoriteriyenizmin ilk ve temel boyutlarından biri olarak kabul edilen otoriteriyen saldırganlığın savaş eğilimi ile birebir ilişkisi olması gerektiği sayılıştısı da sınamak amaçlanmıştır. Ancak daha önce yapılmış uygulamalarda saldırganlık boyutunu ölçen pek az madde güvenilir olarak kullanılmıştır. Bu anlamda, savaş ve cunta eğilimi ile ilgili maddelerin bu boşluğu dolduracağı öngörülebilir.

Çizelge 2-24 Savaş Eğilimi Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
Savas1		Savaşlar hiçbir sorunu çözmez, aksine artırır.
Savas2		Savaş, bazı ülkelere ders vermek için önemli bir araçtır.
Savas3		Uluslararası anlaşmazlıklarda, bazen savaştan başka yol kalmadığını düşünüyorum.
Savas4*		Komşu ülkelerin çoğu, savaş çıkartmak için her tür kışkırtıcılığı yapıyor.
97*		Her tür silahlanmanın yasaklanması, bütün insanlığın yararına olur.
Savas5 97*		Terörizmle mücadelede her yol geçerlidir.
Savas6 97*	F-Ölçek 6	Savaş ve çatışma her zaman varolacaktır.
V135_Pol*	Lederer	Her demokratik toplumda, zor yoluyla önlenmesi gereken belirli anlaşmazlıklar bulunmaktadır.

*Sınanmıştır; ancak güvenilir sonuçlar vermemiştir.

2.3.2.2.6 Cunta Eğilimi Ölçeği

Cunta eğiliminin hem Türkiye tarihinin önemli bir kesitini aydınlatması, hem de otoriteriyen boyun eğme ile boyun eğdirme (saldırganlık) boyutlarına ilişkin ipuçları sağlaması beklenmektedir.

Çizelge 2-25 Cunta Eğilimi Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
Cunta1		Sivillerin yanlışlarını düzeltmenin yollarından biri, askeri rejimdir.
Cunta2		Askeri rejimler, bazen yararlı bir alternatif oluşturuyor.
Cunta3		Askerlerin rejime müdahaleleri durumu daha da kötüleştiriyor.
Cunta4 97		Askerler ülkeyi sivillerden daha iyi yönetiyor.
Cunta5 97*	F-Ölçek 22	Bir ülkede düzeni sağlamak için başvurulacak yol, güçlü ve disiplinli bir rejimdir.

*Sınanmıştır; ancak güvenilir sonuçlar vermemiştir.

2.3.2.2.7 Patriotizm, Genel ve Özgül Ayrımcılık

Bu başlık altında etnosentrizm ve onun bireşenleri olabilecek bazı boyutlar tartışılmaktadır.

a) Patriotizm

Yukarda da belirtildiği gibi, ikinci gruptaki maddeler daha çok öz-grubun yüceltilmesi ile ilişkilidir. Bu nedenle "Patriotizm Ölçeği" olarak adlandırılmıştır.

Çizelge 2-26 Patriotizm Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V37_DOS*	DOGMATİZM	Yaşamdaki esas şey, insanın ülkesi için anlamlı birşeyler yapmak istemesidir.
V38_DOS	ETNO	Yurtseverlik ve devlete bağlılık, iyi bir vatandaş olmanın ilk ve en önemli şartıdır.
V48_YAS*	ETNO	Yabancıların içinde yer aldığı grup ya da sosyal hareketler, dikkatle izlenmeli ve mümkünse polis tarafından araştırılmalıdır.
V49_YAS*	Kağıtçıbaşı	Türkiyenin inanç ve değerleri, kısaca Türkiye'nin yaşam biçimi, bütün milletlerce benimsense, dünyadaki bütün savaşlar sona erer.
V50_YAS*	Kağıtçıbaşı	Eğer tek bir ülkenin dünyayı yönetmesi gerekseydi, bunu Türkiye diğer ülkelerden daha iyi yapardı.
V51_YAS*	Kağıtçıbaşı	Türklerin ahlaki yapısı, başka milletlerinkine göre daha yüksektir.
V118_YAS*	SSRC S-A	Son 50 yıl boyunca kültürümüze karşı en büyük tehlike, yabancı fikir ve kıskırtıcılardan gelmiştir.
F21A_PAT	Kosterman	Türkiye vatandaşı olmak, önemlidir
F21B_PAT	Kosterman	Türkiye'ye gönülden bağlılık, benim için çok anlamlıdır
F21C_PAT*	Kosterman	Vatanımı seviyorum.
F21D_PAT	Kosterman	Türklerin her alanda "1 numara" olması, benim için önemlidir.

Son dört madde doğrudan Kosterman'ın Patriotizm-Kısa-Ölçeği'nden alınmıştır¹ (Herrmann&Schmidt 1995, s.308)

*Bu maddeler de sınanmıştır; ancak bütün alt-gruplarda benzer sonuçlar vermemektedir. F21A, F21B, F21D ile V38 daha istikrarlıdır (Faktör analizlerine bakınız).

¹ Kosterman, R.&S.Feshbach 1989: Toward a Measure of Patriotic and Nationalistic attitudes. Political Psychology. Cilt 10, No 2, s.257-274.

b) Genel Ayrımcılık Ölçeği

Birinci grup altında toplanan üç madde “yabancıların reddi” ile ilgili ifadelerden oluşmasına dayanılarak “ayrımcılık” ölçeği olarak adlandırılmıştır.

Çizelge 2-27 Ayrımcılık Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V42_YAS*	ETNOZENT	Farklı din, ırk ve milliyetden insanlar, birbirleriyle görüşmeler ve deneyimlerini paylaşırsalar, daha iyi geçinirler.
V44_YAS*	Kağıtçıbaşı	Başka milletlerden pek çok yararlı şey öğrenebiliriz.
V45_YAS	Kağıtçıbaşı	Okullarımızda öğrenim görmek üzere her yıl daha çok yabancı öğrencinin gelmesi iyi olur.
V46_YAS	Kağıtçıbaşı	Ülkemizde yaşamak isteyen yabancıları memnuniyetle kabul etmeliyiz.
V104_YAS	SSRC S-A	Ülkemize gelen göçmenler, kültürümüz için bir tehlike oluşturmaktadır.
V113_YAS*	SSRC S-A	Bizden farklı olan ülkelerle yakın işbirliği yapmak, Türkiye için tehlikeli olur.
Yab_f49b*	schmidt	Yabancılarla evliliklere izin verilmemelidir.

*Bu maddeler de sinanmıştır; ancak bütün alt-gruplarda benzer sonuçlar vermemektedir. V46, V45 ve V104 daha istikrarlıdır (Faktör analizlerine bakınız).

c) Ermeni ve Yahudi Ayrımcılığı

Ayrımcılık boyutu ile ilgili bir başka boyut da, her toplumda yöneleceği grup bir miktar farklılaşmakla birlikte, belirli kümelerle yönelik ayrımcılıktır. Türkiye’de özellikle Ermeni ve Yahudilere yönelik ayrımcılık, gerek tarihi, gerekse dinsel motiflerle öncelik kazanmaktadır. Bu araştırmada sorgulanan bir durum da, işte tam bu noktada öncellenmektedir. Acaba belirli gruplara yönelik ayrımcılık ile otoriteriyenizm arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Aşağıdaki iki ölçek bu amaçla geliştirilmiştir. Bu ölçeklerin geçerliği için aralarındaki yüksek korelasyon katsayıları delil kabul edilmiştir. Uygulamalarda “Ermeni düşmanlığı” ölçeğinde birinci madde, “Yahudi düşmanlığı” ölçeğinde ise üçüncü madde diğer maddelerle düşük değerler göstermektedir.

Çizelge 2-28 Ermeni Ayrımcılığı Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
ERMENI1*	Lederer5A	Ermenilerin kıyımına uğradığı ile ilgili haberler, Dünya’da olduklarından çok abartılı gösterildi
ERMENI2	Lederer6A	Ermenilerden, bakan ya da yüksek düzeyde devlet görevlisi olmamalıdır.
ERMENI3	Lederer13A	Eğer bir Ermeni ile tokalaşmak zorunda kalırsam, bunu isteksiz yaparım.
ERMENI4	Lederer18A	Bir Ermeni arkadaşımın olmasından rahatsızlık duymam.
ERMENI5	Lederer39A	Ermeniler Anadolu’dan göçe zorlanmışsa, bundan tümüyle kendileri sorumludur.
ERMENI6		Hem Ermeniler hem de Türkler için birbirleriyle dostluk ilişkileri kurmak, iyi olur.
ERMENI7		Türkiye’ye karşı ne zaman bir düşmanlık ya da engelleme yapılırsa, altında bir Ermeni parmağı bulunmaktadır.

*Sinamalarda güvenilir sonuçlar alınamamıştır.

Çizelge 2-29 Yahudi Ayrımcılığı Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
YAH_F50A	Allbus	Yahudiler tarihte pek çok kötülük yaptı.
YAH_F50D	Allbus	Yahudilerin ülkemizi terketmesi, bizim için çok iyi olur.
YAH_F50E*	Allbus	Yahudiler bütün dünyada büyük güce sahipler.
YAH_V116	Lederer116A	Müslüman olarak yahudileri reddetmeliyim.
YAH_F50B_V39A	Lederer	Hitler Almanyasında Yahudiler sürülmüşse, bunda kendilerinin tamamıyla suçsuz oldukları söylenemez.

*Sinamalarda güvenilir sonuçlar alınamamıştır.

2.3.2.2.8 Anomi, Güvensizlik ve Politik Güçsüzlük Ölçekleri

Totaliter rejimlerle toplumsal-bireysel anomi arasında nasıl bir ilişki var? Totaliter rejimler ve “kültürler” iki yönlü bir şekilde bir yandan bireysel yönelimsizliklerin üstünde yükselirken, diğer yandan toplumsal güveni bozucu bir etkiyle mi devamını sağlıyor? Toplum büyük bir kaos içinde olduğu için mi cuntalar, savaşlar, baskılar gelişiyor? Totaliterizmi yücelten “kollektif bilinç” altında bir bilinç (yönelim) boşluğundan mı kaynağını alıyor? Bu sorulara yanıt verebilmek için “anomi” ve “politik güçsüzlük” ölçekleri ankete dahil edilmiş ve sinamıştır.

a) Anomi Ölçeği

Herrmann& Schmidt (1995), otoriteriyenizm ile anomi arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere kullanıyorlar.

Çizelge 2-30 Anomi Ölçeği*

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
ANO_F62A	Fischer	Günümüzde, gerçekte neler oluyor, takip edemiyorum.
ANO_F62B	Fischer	Günümüzde her şeyin düzeni o kadar bozuldu ki, artık nerede ne yapacağımı bilemiyorum.
ANO_F62C	Fischer	Olaylar o kadar karmaşıklaştı ki, artık ne olduğunu kestiremiyorum.
ANO_F62D	Fischer	Günümüzde herşey o kadar çabuk değişiyor ki, çoğu zaman neye önem vereceğimi bilemiyorum.

*Anomi Kısa-Ölçeği (ZUMA D24 - Kısa şekli ile yani 4 madde) (Herrmann&Schmidt 1995, s.310)

b) Güvensizlik Ölçeği

Bu ölçek maddeleri, Kağıtçıbaşı'nın Özoriteriyenizm Ölçeğinde topladığı bazı maddelerden oluşmakta; gizli bir synizm içermektedir. Faktör analizlerinde bir arada toplanan bu maddeler, "Güvensizlik Ölçeği" başlığı altında toplanmıştır.

Çizelge 2-31 Güvensizlik Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V009_ÖOS	TOLERANS	İnsanların çoğu, aslında yakalanacaklarından korktukları için dürüst davranıyor.
V010_ÖOS	TOLERANS	İnsanların çoğu, kendilerine bir yararı olabileceği düşüncesiyle arkadaşlık kurmaktadır.
V008_ÖOS	TOLERANS	Bana iyilik eden birinin, bu iyiliği hangi gizli niyetle yaptığını çoğu kez merak ederim.
V013_ÖOS	ETHNOZENT	Bir insanın dengeli olabilmesi için, bir sevdiği bir de nefret ettiği kişi olmalıdır.

c) (Dışsal veya Politik) Güçsüzlük Ölçeği

Bu ölçek; Stephan, Berger, Schmidt&Herrmann (1995, s.272)'in analizlerine bağlı olarak ele alınmıştır. Bu maddelerde, politikacılara güven duyulmaması, yani daha çok dışsal bir ögeye karşı güçsüzlük esastır. Yapılan testler sonucunda, "politik güvensizlik" ile ilgili maddelerin her gruptan yüksek onaylar aldığı gö-

rülmüştür. Bu nedenle güvenilir şekilde kullanılabilmesi hususunda kuşkular bulunmaktadır. Ancak bu ölçek ilgili hipotezlerin testinde, bazı destekleyici bilgiler sağlayabilir.

Çizelge 2-32 (Dışsal) Güçsüzlük Ölçeği

Değişken Adı	Kaynağı	Maddeler
V_GÜÇ1	Stephan_g1	Benim gibi insanlar, hükümetin aldığı kararlar üzerinde çok az etkilidir ya da hiç etkili olamamaktadır.
V_GÜÇ2**	Stephan_g1	Bazen politika o kadar karmaşıklaşıyor ki, benim gibi kişiler ne olduğunu hiç anlamıyor.
V_GÜÇ3	Stephan_g2	Politikacıların, benim gibilerin ne düşündüğü ile ilgilendiğine inanmıyorum.
V_GÜÇ4*	Stephan_g2	Milletvekilleri halkla ilişkilerini çok çabuk kesiyorlar.
V136_POL	Lederer-g2	Milletvekilleri ve politikacılar, halkın ne düşündüğü ile ilgilenmiyorlar.
V_GÜÇ5*	Stephan_g2	Politikacılar sadece seçmenin oyunu istiyorlar, onların görüşleri ile ilgilenmiyorlar.

* Üniversite uygulamasında güvenilir sonuçlar vermediğinden ve v136 ile benzer nitelikte olduğu için lise uygulamasına alınmamıştır.

** V_GÜÇ2 daha çok anomi ölçeği ile ilişkili çıkmaktadır.

Stephan, Berger, Schmidt&Herrmann 1995, s.272.

2.3.3 Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bilindiği gibi, bir ölçüm aracının kalitesini göstermek üzere genelde kullanılan ölçütler güvenilirlik ve geçerliktir (Bohrnstedt 1983, 1993). Burada bir yandan tek tek maddelerin seçim nedenleri, diğer taraftan ölçek kurguları irdelenmeye çalışılmıştır. Değişik literatürlerde değişik düzeyde rakamlara rastlanmaktadır. Bu karşılaştırmalar için öncelikle en yaygın kullanılan Cronbach Alpha değerleri (Bohrnstedt 1993/ZUMA Skalenhandbuch) dikkate alınacak, okuyucunun bu katsayı eşliğinde, başta otoriteryenizm incelemeleri olmak üzere, uluslararası karşılaştırmaları daha güvenle takip edebilecektir (Seipel, Rippl&Lederer 1995).

Ek olarak Cronbach Alpha değerinin yetersiz kaldığı maddelerin geçerliği, güvenilirliği ve boyutsallığı ile ilgili analizler konfirmatorik faktör yoluyla verilmeye çalışılmıştır. Konfirmatorik faktör ve yapısal-eşitleme-modelleri (LISREL) rastlantısal ve sistematik ölçüm hatalarını da gösterebilmektedir; örneğin artık .70 güvenilirlik katsayısı tek başına çok uygun bulunmamaktadır. Faktör korelasyonları, katsayı azaltması yoluyla korelasyon düzeltimi gerçekleştirmektedir (yani katsayıyı düşürmektedir). O halde her bir madde için açıklayıcı varyans (r^2), o maddenin güvenilirlik katsayısı olarak yorumlanabilir (Bollen 1989, s.206; Seipel, Rippl&Lederer 1995).

2.3.3.1 Geçerlik

Bu çalışmada gerçekleştirilen dil, ölçüt, yapı ve kurgu geçerliği ile ilgili tartışmalar aşağıda alt başlıklar altında yer almaktadır.

2.3.3.1.1 Dil Geçerliği

Araştırmacılar tarafından maddeler Kağıtçıbaşı 1966 çalışması hiç dikkate alınmaksızın hem İngilizceden, hem de Almancadan Türkçeye çevrilmiş; daha sonra bu çeviriler Kağıtçıbaşı 1966 anketi ile karşılaştırılmıştır. Türkçelerinden tekrar Almancaya çevirileri (bir germanist tarafından) yapılmıştır. Gerek Almanca ile İngilizceden yapılan çevirilerin ve Almancaya geri çevirinin, gerekse Kağıtçıbaşı çevirisinin birbirlerini desteklediği görülmüştür.

Ayrıca 1995- 1996 Eğitim Yılı Bahar Döneminde Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Bölümü son sınıf öğrencilerinden oluşan bir gruba, anketlerin Almanca ve Türkçe formları peş peşe verilerek uygulanmış; böylece her iki dilde yanıtlanma kararlılığı denetlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, öğrencilerden, özellikle Türkçe maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığına ilişkin görüşlerini de belirtmeleri istenmiştir.

Ölçekler içinde yer alan maddelerle ilgili olarak, öğrencilerin Türkçe ve Almanca olarak verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark olup olmadığı, eşli gruplar t-testiyle sınanmıştır. Almanca ve Türkçe yanıtlar arasında anlamlı farkların olmaması, o maddelerin dil geçerliğinin bir ölçütü olarak ele alınabilir. Eşli gruplar t-testi sonuçlarına göre, .05'in üzerinde 17 maddede anlamlı farklar bulunmuştur.¹ Ayrıca, Pearson korelasyon katsayısına göre, Almanca ve Türkçe uygulamalar arasında 33 maddenin .05 düzeyinde anlamlı ilişkiler göstermediği gözlenmiştir.²

Sözü edilen maddelerin dil geçerliğinin düşük çıkması, uygulama yapılan Almanca son sınıf öğrencilerinin her iki dile ilişkin yeterliklerinin aynı düzeyde olmamasından kaynaklanabilir. Ancak daha da önemli bir neden kültürlerarası

¹ Eşli Gruplar t-testi sonuçlarına göre Almanca ve Türkçe uygulamalar arasında .05'in üstünde farklılık gösteren maddeler şunlardır: V2*, V28, V29*, V34, V35, V38, V64, V76*, V80, V92*, V93, V94, V98, V99*, V102*, V115, V119 ve V135

² Pearson korelasyon katsayısına göre Almanca ve Türkçe uygulamalar arasında anlamlılık düzeyi .05'in altında olan maddeler şunlardır: V2*, V8, V9, V12, V13*, V19*, V21*, V24*, V26*, V28, V29*, V31, V32, V34, V35, V39*, V42, V43*, V47, V49, V64, V65*, V70, V74, V80, V82, V98, V100*, V102*, V106, V111*, V113, V116*.

uygunluk sorunundan gelmektedir. Otuz üç maddeden yıldız (*) ile işaretli 13'ünün ölçeklere uygunluğu ya da kültürlerarası dil geçerliği tartışmaya açık bulunmaktadır. Bu nedenle bu maddeler Lederer (1995) tarafından da kullanılmamaktadır.

Anlamli ilişkiler göstermeyen ya da t-testi sonucuna göre anlamli farklar bulunan bu maddeler yeniden gözden geçirilmiş; çevirilerinin doğruluğu uzmanlarca (hem araştırmacılar, hem de Almanca Bölümündeki iki yardımcı doçent tarafından) bir kez daha kontrol edilmiştir. Bu maddelerden bazılarının ifadeleri (bazı sözcükleri) değiştirilerek ankete son biçimi verilmiştir.

2.3.3.1.2 İçerik Geçerliği (Madde Analizi)

Ölçeklerde yer alan her bir madde, 1945'ten beri yapılan araştırmalara dayalı olarak kullanılmaktadır. Bu maddelerin "uzlaşımçılık"tan "cinselliğe aşırı ilgi"ye kadar değişken dokuz alt boyutun temsilcisi olması öngörülmektedir. Bu alt boyutlara ilişkin tartışmalar Kağıtçıbaşı (1973) ve Lederer (1983) tarafından yapıldığından burada üzerinde yeniden durulmamaktadır. Ancak Adorno'da dokuz boyutla ilgili olduğu söylenen bu maddeler Kağıtçıbaşı tarafından beş farklı boyut altında toplanmıştır. Daha sonraki çalışmalarda da benzer bir kullanım söz konusudur. ÖOS, YGOS, GOS ve Kısa Otoriteriyenizm bu beş boyutu oluşturan maddelerin bileşenlerindendir.

Ölçeklerle ilgili diğer analizlere geçilmeden önce her bir maddenin bu analizler için gerekli asgari nitelikleri taşıyıp taşımadığının niceliksel ölçütü olarak madde ortalama ve standart sapmalarına bakılmıştır. Bu değerler basit bir şekilde madde güçlüğünü ve normal dağılım özelliklerini gösterirler. Beşli likert tipi cümlelerde 1.8'den düşük ve 4.2'den yüksek aritmetik ortalama ve/ya 1'in altında standart sapma gösteren maddeler faktör analizine geçmeden doğrudan elenmiştir¹.

2.3.3.1.3 Ölçüt Geçerliği

Geçerlik tekniklerinden biri, kurguyla (construct) ölçümlenen şeyin başka dışsal görgül ölçütlerle sınanmasıdır. Örneğin otoriteriyen görüşler dile getiren kişilerin buna koşutluk içinde başka bazı gözlemlenebilir davranışlarda da bulunmaları beklenir. Bu teknik, "bilinen gruplar yöntemi" (Schnell, Hill&Esser

¹ Ortalama ve standart sapmalarına bakılarak elenen maddeler şunlardır: v11, v16, v17, v19, v20, v21, v22, v23, v26, v28, v31, v42-v44, v62, v78, v83, v102, v105-v108, v110, v129, v136, v138, güç3-güç5 ve pat_c.

1989, s.153) olarak adlandırılır. Lederer (1983, s.80) v52’de dile getirilen 10 ülke halkına göre ait olduğu grubun “a)daha iyi, b)yaklaşık aynı veya c) daha kötü” mü olduğuna ilişkin maddeyi boş bırakanların ya da karalayanların daha az otoriteryen olması gerektiğini ileri sürmüş ve sınımıştır (Seipel, Rippl&Lederer 1995).

Burada da “boş bırakanlar” ile “yanıtlayanlar” arasında bu doğrultuda bir farklılığa rastlanmakta, ancak asıl (anlamli) farklılaşma “boş bırakanlar 1” ve “aynı görenler 2” ile “daha kötü 3” ya da “daha iyi 4” bulanlar karşılaştırıldığında yakalanmaktadır. 1. Gruptan 4. Gruba doğru otoriteryenizm açısından anlamli bir artış kaydedilmektedir.

Çizelge 2-33 Önsel Ölçeklerle Üstünlük İndeksinin Korelasyonu

Türkleri daha iyi	Ölçek1	Ölçek2	Ölçek3	Ölçek4	Ölçek5	Ölçek6	Ölçek7	YGOS
Almandan	.15**	.01	.10**	.14**	.12**	.15**	-.02	.16**
ABD’liden	.18**	.05*	.14**	.15**	.12**	.19**	.04	.19**
Arjantinliden	.20**	.08**	.17**	.17**	.13**	.21**	.05*	.19**
Azerbeycanlıdan	.14**	.16**	.17**	.10**	.11**	.12**	-.02	.16**
Bulgardan	.22**	.17**	.19**	.16**	.13**	.20**	-.01	.22**
Ermeniden	.23**	.09**	.21**	.17**	.15**	.23**	.01	.24**
Fransızdan	.18**	.04	.13**	.15**	.11**	.18**	.02	.18**
İngilizden	.20**	.14**	.16**	.13**	.11**	.18**	-.00	.19**
İranlıdan	.06*	.02	.08**	.13**	.06**	.07**	-.01	.09**
İspanyoldan	.20**	.06**	.18**	.15**	.15**	.23**	.03	.20**
İsrailiden	.25**	.12**	.20**	.16**	.17**	.22**	.02	.26**
İtalyandan	.24**	.07**	.18**	.17**	.15**	.22**	.02	.23**
Japondan	.13**	.06**	.10**	.09**	.09**	.14**	.04*	.13**
Kongoludan	.17**	.09**	.15**	.16**	.14**	.18**	-.00	.19**
Polonyalıdan	.17**	.06**	.15**	.14**	.11**	.19**	.03	.16**
Rustan	.23**	.09**	.19**	.15**	.15**	.24**	.02	.23**
Suudiden	.11**	.10**	.13**	.11**	.07**	.08**	-.04	.12**
Yunanlıdan	.23**	.08**	.18**	.17**	.15**	.22**	.01	.23**

* .05 ve ** .01 düzeyinde anlamli ilişki.

Cizelge 2-34 Sınanmış Ölçeklerle Üstünlük İndeksinin Korelasyonu

Türkleri daha iyi	Aile Disiplini	Kabul-Red	Aile Dinsellik	Aile Oto. Saygı	Cinsellik	Cunta	Savaş
Almandan	.04	-.05*	.08**	.08**	.09**	-.02	.15**
ABD'liden	.10**	-.01	.11**	.07**	.09**	-.03	.15**
Arjantinliden	.12**	-.00	.14**	.07**	.09**	-.01	.15**
Azerbeycanlıdan	.09**	-.08**	.08**	.07**	.03	.16**	.10**
Bulgardan	.10**	-.08**	.13**	.05*	.06*	.17**	.12**
Ermeniden	.08**	-.02	.11**	.07**	.10**	.06**	.15**
Fransızdan	.08**	-.02	.14**	.06**	.11**	-.04	.16**
İngilizden	.10**	-.08**	.13**	.04*	.06**	.13**	.12**
İranlıdan	.01	-.03	-.00	.03	-.02	.02	.07**
İspanyoldan	.11**	-.02	.14**	.11**	.10**	-.02	.17**
İsrailliden	.10**	-.03	.14**	.08**	.13**	.02	.15**
İtalyandan	.10**	-.03	.18**	.08**	.12**	-.01	.16**
Japondan	.12**	-.02	.10**	.05*	.07**	.01	.13**
Kongoludan	.08**	-.05*	.11**	.09**	.10**	.02	.12**
Polonyalıdan	.11**	-.01	.13**	.08**	.08**	-.03	.14**
Rustan	.09**	-.02	.12**	.08**	.08**	.04*	.15**
Suudiden	.05*	-.09**	.01	.02	-.02	.15**	.06**
Yunanlıdan	.10**	-.03	.11**	.08**	.10**	.06**	.15**

* .05 ve ** .01 düzeyinde anlamlı ilişki.

Cizelge 2-35 Sınanmış Ölçeklerle Üstünlük İndeksinin Korelasyonu

Türkleri daha iyi	Özdinsellik	Patriotizm	Yabancı Ayrımcılığı	Güvensizlik	Anomi	Kısa Oto-riter.
Almandan	.16**	.14**	.11**	.00	-.02	.09**
ABD'liden	.17**	.14**	.12**	.03	-.00	.15**
Arjantinliden	.19**	.17**	.10**	.01	.00	.16**
Azerbeycanlıdan	.05*	.12**	-.01	.13**	.10**	.15**
Bulgardan	.15**	.18**	.02	.12**	.09**	.17**
Ermeniden	.23**	.22**	.10**	.05*	.03	.19**
Fransızdan	.20**	.11**	.11**	.01	-.02	.12**
İngilizden	.14**	.13**	.02	.09**	.06**	.13**
İranlıdan	.03	.14**	.02	.02	-.00	.07**
İspanyoldan	.20**	.16**	.12**	-.01	-.00	.17**
İsrailliden	.24**	.21**	.08**	.05*	.05*	.19**
İtalyandan	.24**	.16**	.12**	.02	-.00	.16**
Japondan	.12**	.09**	.11**	.04	.04	.10**
Kongoludan	.15**	.16**	.10**	.03	.02	.15**
Polonyalıdan	.17**	.13**	.09**	-.00	-.00	.13**
Rustan	.22**	.19**	.12**	.03	.00	.17**
Suudiden	.02	.11**	-.04	.08**	.08**	.12**
Yunanlıdan	.22**	.21**	.10**	.05*	-.00	.16**

* .05 ve ** .01 düzeyinde anlamlı ilişki.

2.3.3.1.4 Kurgu Geçerliği

Kurgu geçerliğinden bir yandan araştırıcıdan bir miktar bağımsız serbest denemeler yoluyla istatistiki ilişkililiklerin saptanması anlaşılırken, diğer yandan araştırmanın ta başlangıcından itibaren öngörülen denencelerle ilişkiler de anlaşılmaktadır. Bu ikincisi daha çok “konfirmatorik” (sayıltilanmış beklentiler) sınaması sayılmaktadır. Schnell, Hill&Esser (1989) şu şekilde açıklamaktadır kurgu geçerliliğini:

“Sosyal bilimlerde, içerik ve ölçüt geçerliliğini sağlamak nerdeyse imkansızdır veya nadiren kullanılabilir. Bu nedenle “kurgu geçerliği”, çok büyük bir anlama sahiptir. Kurgu teriminden kuramsal olarak (belirlenmiş her bir boyuta ilişkin) öngörölmüş özellikler (latent değişkenler) anlaşılmaktadır. “Kurgu-g geçerliği”, bir kurgunun diğer kurgularla ilişkisi hakkında sınanabilir kuramsal ifadeler oluşturulabiliyor ve bunlar görgöl şekilde sınanabiliyorsa, sağlanmış olur.

Ölçüt geçerliğinden farklı olarak, burada, kuramsal boyutlar arasındaki ilişkiler hakkında önsel (explicit) kuramsal sayıltılar, geçerlik sürecinin ayrılmaz parçasıdır. Kurgu-g geçerliği üç aşamadan oluşur:

- Kurgular arasındaki kuramsal ilişkilerin kurulması;
- Bunun devamı olarak kurguların işlerselleştirilmeleri arasındaki görgöl ilişkilerin belirlenmesi;
- Sonuçta da saptanan görgöl ilişkilerin, (birinci aşamada) öngörölmüş kurgu geçerliği hipotezini doğrularıp doğrulamadığının sınanması”...

Kurgu geçerliği iki kriter bazında sağlanmaktadır: “Convergent validity” ve “discriminant validity” (yakınsallık ve ayırım geçerliği). “Yakınsallık geçerliği” (convergent), aynı kurgu için çeşitli operasyonlar birbirine yakın sonuçlar veriyor ve ilke olarak birbirinin yerine kullanılabiliyorsa, vardır¹. Görgöl olarak bir araç için, diğer olguların diğer araçlara bağlandığı gösterilebiliyorsa, o zaman da, “ayırım geçerliği” (discriminant) söz konusudur²...

Kurgu geçerliği ile ilgili bir yol, “çokluboyut-çoklumetod-matriksidir”. (Multitrait-Multimethod-Matrisen MTMM)³. Böyle bir kurgu-g geçerliğinde, her bir kurgu (trait yani boyut) ile ilgili değişik metodlarla sağlanmış verilerin bir matriksi alınır ve her birinin kendi benzeriyle ve diğerleri ile olan korelasyonlarına bakılır... Aynı kurgu aynı şeyi mi öl-

¹ Burada aynı boyuta bağlanan maddeler birbirinin yerine kullanılabilir derecede uygunsa, denmektedir.

² Başka bir özellik diğer bir boyuta bağlanabiliyorsa, ayırım geçerliği sağlanmış demektir.

³ Campbell&Fiske (1959) geliştiriyor; güncel bir tartışma için Sullivan&Feldman’a (1979, s.17-55) bakılabilir.

çüyor ve diğer bir kurgu da diğer bir şeyi mi ölçüyor, böylece görülür...¹
Ancak pratikte, yüksek emek ya da maliyet sıkıntısı nedeniyle nadiren yapılabilmektedir²...

Kurgu-geçerliğinin istatistiki değerlendirilmesi, çoğunlukla “Faktör Analizi” yardımıyla yapılmaktadır...

...Ekploratif faktör analizi, beklenen ilişkiler üzerine hiçbir ön hipotez olmadan faktör sayıları ve faktörler arası ilişkilerle (faktör korelasyonları), faktörle değişkenler (variable) arasındaki ilişkileri (faktör yüklerini) hesaplar... Konfirmatorik faktör analizi ise, beklenen sonuçlarla ilgili kurulmuş hipotezlerin elde edilen verilerle sınanıp sınanmadığını öngören tam bir istatistiki test niteliğindedir. Bu nedenle, konfirmatorik faktör analizinde; faktör sayılarının, faktörler arası ilişkilerin ve her bir faktörle ona bağlanan değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir... (Schnell, Hill&Esser, 1989, s.155,158,159,161).

Bu alt başlıkta kurgu-geçerliği ile ilgili tekniklerden hem hipotezlenmiş ilişkiler; hem de faktör analizi esas alınacaktır.

a) Boyutlar Arası Denencelenmiş İlişkiler Geçerliği

Seipel, Rippl&Lederer’e göre, kurgu geçerliği, bir kurgunun diğer kurgularla ilişkisinin kuramsal olarak oluşturulabilmesi ve sınanabilmesidir. Yani ölçülen kurgunun bir kuramsal sisteme (nomolojik bağlara) dayalı olarak düzenlenmesi ve bununla ilişkili hipotezlerin oluşturulabilmesidir. Kurgu geçerliğini sınamanın üç basamağı bulunmaktadır:

1. Sınanabilir hipotezlerin oluşturulması,
2. Hipotezlerin görgül sınaması,
3. Geçerlikle ilişkilendirilmesi.

Bizim araştırma için, aşağıdaki iki hipotez varsayılabilir:

Hipotez 1: Bütün otoriteryenizm ölçekleri birbiri ile pozitif korelasyon göstermelidir.

Eğer bütün bu ölçekler otoriteryenizmi ya da ilişkili bir takım boyutları ölçüyorsa, birbiri ile ilişki içinde olmalıdır (Seipel, Rippl&Lederer 1995).

¹ Bunun için, aynı boyutla ilgili farklı örneklerdeki veriler ya da aynı örnekteki farklı zamanlarda elde edilmiş veriler ile, gene aynı boyutla ilgili olmak koşuluyla farklı tekniklerle elde edilmiş veriler kullanılabilir.

² MTMM Metod etkisi için (çeşitli metotlarla yapılan ölçümlerin sonuçlarını görmek için) kullanılabilir ancak başarılı bir MTMM bile, ne kurgu-geçerliğini ne de ilgili metotun uygunluğunu garanti etmez (Esser 1984; Sullivan&Feldman (1979, s.47-55).

Çizelge 2-36'da bu değerler verilmektedir¹:

Çizelge 2-36 Seçilmiş Bazı Ülkelerde Alt-ölçeklerin Birbirleriyle Korelasyonları (ABD, Almanya, Avusturya)

Ölçek	I	II	III	IV	V	VI	VII	IX	Yer-Yıl
		.34**							ABD91
III.		.33**							ALM91
		.20**							D.ALM90
		.34**							AVU92
		.12*	.37**						ABD91
IV.		.29**	.60**						ALM91
		.07	.29**						D.ALM90
		.39**	.57**						AVU92
		.31**	.43**	.24**					ABD91
V.		.31**	.46**	.38**					ALM91
		.04	.24**	.23**					D.ALM90
		.26**	.42**	.41**					AVU92
		.41**	.45**	.25**	.30*				ABD91
VI.		.33**	.48**	.36**	.24**				ALM91
		.35**	.28**	.12	.06				D.ALM90
		.49**	.44**	.57**	.37**				AVU92
		.27**	.18**	.08	-.12*	.14**			ABD91
VII.	.19*	.19**	.17**	.15**	-.17	.16			ALM91
	.24**	.20**	.20**	.20**	-.15*	.17*			AVU92
IX.	.38**	.36**	.23**	.27**	.22	.34**	.14**		ALM91
	.52**	.46**	.46**	.49**	.34**	.58**	.14*		AVU92
ANTIS	.52**	.44**	.44**	.57**	.26**	.65**	.18*	.45**	AVU92
OTS		.14**	.38**	.01	.83**	.01	.03		ABD91

*= p < .01, ** = p < .001.

Not: ABD 66 Kağıtçıbaşı'ndan,, Almanya ve Avusturya verileri Seipel, Rippl&Lederer (1995)'den alınmıştır. Ölçek adları şu şekildedir:

Ölçek I=Genel Otoriteriyenizm Ölçek II =Öz-otoriteriyenizm
 Ölçek III =Belirsiz Otoriteye Saygı Ölçek IV =Devlet Otoritesine Saygı
 Ölçek V =Aile Otoritesine Saygı Ölçek VI =Yabancıların Reddi
 Ölçek VII=Otoriteriyen Aile Yapısı Ölçek IX= Politik Ölçek
 OTS =Otoriteye Saygı Ölçeği ANTIS= Anti-Semitizm

¹ "Genel Otoriteriyenizm GOS" ve "Yeni Genel Otoriteriyenizm YGOS" Ölçekleri diğer alt ölçeklerle ortak maddelere sahip olduğundan (böylece aralarındaki korelasyon katsayısı yükselerek korelasyon ilkesini zedelediğinden) uygun değildir; ancak görüş oluşturmak üzere gene de verilmiştir.

Çizelge 2-37 Alt-ölçeklerin Birbirleriyle Korelasyonları (Türkiye)

Ölçek	I	II	III	IV	V	VI	VII	YGOS	Yıl
II	.57**								Tür97 (Üni)
	.25**								Tür97 (Lise)
III.	.65**	.38**							Tür97 (Üni)
	.46**	.13*							Tür97 (Lise)
IV.	.46**	.16**	.45						Tür97 (Üni)
	.31**	-.08	.22						Tür97 (Lise)
V.	.68**	.36**	.55**	.39**					Tür97 (Üni)
	.49**	.04	.29**	.21**					Tür97 (Lise)
VI.	.78**	.47**	.52**	.40**	.52**				Tür97 (Üni)
	.59**	.19*	.35**	.19*	.29**				Tür97 (Lise)
VII.	.01	.16**	-.01	-.08	-.29*	.01			Tür97 (Üni)
	.12*	.15**	.11	-.03	-.21**	.13			Tür97 (Lise)
YGOS	.88**	.53**	.74**	.53**	.80**	.70**	-.05		Tür97 (Üni)
	.80**	.20**	.54**	.34**	.70**	.51**	.02		Tür97 (Lise)
OTS	.84**	.51**	.74**	.54**	.82**	.69**	-.08	.99**	Tür97 (Üni)
	.74**	.21**	.55**	.34**	.74**	.49**	-.01	.98**	Tür97 (Lise)
ANTIS	.68**	.43**	.46**	.26**	.44**	.67**	-.07	.62**	Tür97 (Üni)
	.51**	.21**	.29**	.12*	.24**	.51**	.15*	.45**	Tür97 (Lise)
ANTIE	.74**	.46**	.55**	.40**	.55**	.74**	-.00	.71**	Tür97 (Üni)
	.50**	.14*	.27**	.17**	.26**	.57**	.08	.41**	Tür97 (Lise)

*= p < .01, ** = p < .001.

Türkiye 66 Kağıtçıbaşı'ndan alınmıştır. Türkiye 97 ortalamaları bu araştırmaya aittir.

Ölçek korelasyonlarının çoğu aralarında anlamlı düzeyde pozitif ilişki göstermektedir. Anlamsız korelasyonlarının bir miktar düşük olduğu tek örneklem Demokratik Almanya'dır. Bu hipotez açısından genel anlamda doyurucu bir geçerliğe ulaşıldığı söylenebilir.

Ancak önemli bir nokta, “aile kabul-red” ölçeğinin otoriteryenizm ölçekleri ile ilişkisinin belirgin olmaması, bazen de en başta “aile ile devlet otoritesine saygı” olmak üzere negatif olmasıdır. Bu ölçeği otoriteryenizmin bir boyutu olarak değerlendirmek güç gözükmektedir.

Bir hipotez de sağ yöneline ilişkin kullanılmıştır:

Ayrıca otoriteriyenizm üzerine yapılan araştırmalar ışığında, otoriteriyen kişilerin politik olarak sağ yönelim içinde oldukları saptanmıştır. Sosyalizasyon sürecinde kazandıkları otoriteriyenizmle birlikte aynı zamanda politik olarak sağ yönelim oluşmaktadır.

Hipotez 2: Bütün ölçekler, sağ-yönelim ölçeği ile anlamlı pozitif korelasyon göstermelidir (Seipel, Rippl&Lederer 1995).

Çizelge 2-38 Ölçeklerin "Sol-Sağ Yönelim Ölçeği" ile korelasyon katsayıları (Almanya ve Avusturya)

	Almanya 1979	Almanya 1991	Avusturya 1980	Avusturya 1992
ÖLÇEK1	.52**	.39**	.20*	.49**
ÖLÇEK2	.29**	.15	.22**	.24**
ÖLÇEK3	.48**	.45**	.23*	.41**
ÖLÇEK4	.36**	.37**	.27**	.57**
ÖLÇEK5	.43**	.29**	.24*	.25**
ÖLÇEK6	.51**	.48**	.20*	.59**
YGOS	.52**	.43**	.28**	.45**

Rakamlar Seipel, Rippl&Lederer (1995)'den alınmıştır.

Anketin sağ-yönelim ölçeğini de içeren bütün uygulamalarında, böyle bir korelasyon elde edilmiştir (1980 ve 1992 Avusturya uygulamaları bir miktar düşük puanlara sahiptir, ancak yine de pozitif korelasyon içerisindedir). Dolayısıyla ölçeklerin bu açıdan da geçerli kabul edilebilecekleri öngörülmektedir.

Çizelge 2-39 Ölçeklerin "Sol-Sağ Yönelim Ölçeği" ile korelasyon katsayıları (Almanya ve Avusturya)

	TÜR97 (Milliyet- çilik)	TÜR97 (Şeriat)	TÜR97 (Komünizm)	TÜR97 Üni . (Milliyet- çilik)	TÜR97 Üni . (Şeriat)	TÜR97 Üni. (Komünizm)	TÜR97 Üni. (Sol-Sağ Yönelim)**
ÖLÇEK1	.43**	.52**	-.07**	.48**	.61**	-.22**	.65**
ÖLÇEK2	.24**	.21**	.03	.27**	.32**	-.02	.32**
ÖLÇEK3	.37**	.32**	-.09**	.39**	.41**	-.23**	.55**
ÖLÇEK4	.32**	.17**	-.06	.39**	.25**	-.12**	.49**
ÖLÇEK5	.31**	.28**	-.02	.36**	.37**	-.12**	.51**
ÖLÇEK6	.43**	.41**	-.06*	.52**	.48**	-.13**	.56**
YGOS	.44**	.45**	-.01	.48**	.53**	-.17**	.61**
OTS	.42**	.34**	-.06*	.45**	.44**	-.19**	.62**
KOS	.39**	.33**	-.04	.41**	.42**	-.20**	.53**

**"Sol-Sağ Yönelim Ölçeği" yalnızca üniversite uygulamasında yer almıştır.

b) Faktör Analizi

Faktör analizi, birden fazla değişkene bağlı bir boyutu (latent variable) açıklamakta katkısı olan bağımsız değişkenlerin (faktörlerin) sayısını (uzayın boyutları sayısını) ve bu bağımlı değişkenlerin koordinatlarını (faktör yüklerini) bulmada başvurulan bir yöntemdir (Turgut&Baykul 1992, s.173). Bu yöntemle, bir ölçeğin temelinde var olan ya da bir ölçeği oluşturan faktörler ve bu faktörler içinde yer alan maddeler belirlenebilir. Faktör analizi, bir maddenin ne kadarlık bir varyansının, düzenlendiği gizil kurgu tarafından açıklandığını göstererek, kuramsal olarak öngörülmuş madde-kurgu ilişkisinin görgül matrisle örtüşme derecesini, yani uygunluğunu verir.

Temelde faktör analizi, davranışsal verilerin içsel ilişkilerini çözümleme ayırt edici bir tekniktir... Psikolojik nitelikleri aydınlatmanın bir aracı olarak geliştirilen faktör analizi, özellikle kurgu geçerliği ile ilgilidir (Anastasi 1982, s.358).

Faktör analizine geçilmeden önce, standart sapma değeri 1'in (içerik geçerliği bölümüne bakınız) ve anti-ımağ değeri .50'in altında olan maddeler elenmiştir (Anti-İmağ Korelasyon değeri, komünaliteye benzer olup bir maddenin diğerleri ile olan genel bağıntısını göstermektedir)¹. Ayrıca Kaiser-Meyer-Olkin "Örneklem Yeterliği Ölçümü" testi ile örneklemin uygunluğu, Barlett "Sphericity" testi ile de "sınama büyüklüğü" analiz edilmiştir.

MSA (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ölçütü, kısaca bir sınama uygunluk katsayısıdır. MSA, Anti-İmağ Korelasyon Matrisine dayalı olarak hesaplanmakta olup, faktör analize alınan değişkenlerin hangi çevreye ait olduklarını göstermektedir ve böylece bunların birer yordayıcı olarak bir faktör analizi için anlamlı olup olmadığını belirlemektedir. Nokta 0 ile 1 arasında değişen MSA değerleri, eğer 0.50'nin altında ise kabul edilmez, 0.90'ın üstünde ise çok iyi düzeydedir. MSA değeri, hem tüm maddeler için, hem de her bir değişken için hesaplanabilmektedir (Kaiser&Rice 1974; Backhaus, Erichson, Plinke&Weiber 1994, s.205-206). Çizelge 2-40'a bakıldığında, üniversite, lise ve toplam örneklemelerinde, Ailenin Algılanan Otoriteriyen Görünümü ve Gençlere Ait Otoriteriyenizm Ölçekleri ile ilgili değişkenlere ilişkin MSA değerlerinin .74 ile .87 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler, oldukça yüksek uygunluk değeri göstermektedir; yani korelasyon matrisi tüm analizlerde diagonaldir. Bu-

¹ V1, V3, V15, V18, V25, V27, V33, V45, V67, V70, V101, GÜÇ1, V123 ve V124 ile GÜÇ1 toplu bir faktör analizi için .50'nin altında anti-ımağ korelasyon değerine sahip bulunmaktadır.

rada tek tek verilmemekle birlikte, faktör analizine alınan bütün maddeler en az .50'nin üstünde bir anti-imaj korelasyon değerine sahip bulunmaktadır.

“Barlett Sphericity Testi” örneklemin, değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olmayan (uncorrelate) bir ana gruptan alınıp alınmadığı hipotezini sınar (yani korelasyon matrisi tamamıyla rastlantısal olarak mı ortak matristen ayrılmaktadır -değişkenler arasında korelasyon nasıldır-?) Kısaca değişkenlerin ana grupta normal dağılım içinde olup olmadıklarını ve ilgili sınama büyüklüğünün Chi-Quadrat dağılımında olup olmadığını belirler. Chi-Quadrat dağılım, sınama büyüklüğünün örneklem büyüklüğünden etkilendiğini anlatmaktadır (Dziuban, Shirkey 1974; Backhaus, Erichson, Plinke&Weiber 1994, s.203).

Üniversite, lise ve toplam örneklemi için uygulanan “Bartlett Sphericity testi” sonuçlarının, .001 anlamlılık düzeylerinde oldukları görülmektedir (Çizelge 2-40). Özetle değişkenlerimizin araştırma grubunda (örnekleme) birbirleriyle ilişkili olmadığı (uncorrelate); matristeki farklılaşmaların rastlantısal olduğu; verilerimizin normal dağılım gösterdiği, ölçüm sonuçlarının örneklem büyüklüğünden etkilenmediği söylenebilir.

Çizelge 2-40 Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü ve Gençlerin Otoriteryenizmi İle İlgili Faktör Analizlerine İlişkin Örneklem Yeterliği Ölçümü (MSA) ve “Barlett Sphericity Testi” Sonuçları

Ölçekler	Örneklem	MSA	Barlett Sphericity Testi
Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Ölçekler	Toplam (N=1735)	.77	3534,18*
	Üniversite (N=621)	.79	1453,78*
	Lise (N=1011)	.74	1784,64*
Gençlerin Otoriteryenizmi İle İlgili Ölçekler	Toplam (N=1735)	.87	10705,39*
	Üniversite (N=621)	.86	3648,80*
	Lise (N=1011)	.80	5174*

*.001 düzeyinde anlamlı.

Bu çalışmada, maddeler iki ana bölüm altında faktör analizine tabi tutulmuştur: Birincisi, Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü, ikincisi ise Gençlerin Otoriteryenizmi'dir. Faktör analizlerinin bu iki bölüm halinde yapılmasının temel nedeni, aile ile ilgili bazı objektif özelliklerin, gençlerin kendi algılarından tespiti nedeniyledir (gençlerin görüşlerinden daha çok, ailenin algılanan objektif özellikleri). Bu nedenle ayrı ayrı faktör analizine alınmıştır.

Hangi komünalite metodunun seçileceği şu ana soruya bağlıdır:

- açıklanacak varyansın 1'e denk gelmesini yani değişkenlerin bir şekilde biraraya toplanmasını mı bekliyoruz (ilkesel birliktelik =principal component), yoksa
- öngörülmuş bazı ilişkiler üzerine bazı hipotezlerimiz mi var (hipotetik neden); yani açıklayıcı bir model bazında mı boyutları belirlemeye çalışıyoruz (ilkesel aks –principal axis). Bir ikinci soru da, başlangıç değeri olarak çoklu korelasyon katsayısını mı kabul edeceğiz (iterative), yoksa “serbest metod”la (DIAGONAL), korelasyon matrisindeki en yüksek değeri mi esas alacağız? (Backhaus, Erichson, Plinke&Weiber 1994, s.218-224).

ML, kuramsal-model-korelasyon-matriksinin ilgili görgül-korelasyon-matriksinden hesaplanmasında, en yüksek olasılığa ulaşmaya (Backhaus, Erichson, Plinke&Weiber 1994, s.385) çalıştığında kuramsal model yapısını değerlendirmede, sık kullanılan yollardan biridir. Buradaki faktör analizlerinde de ML tercih edilmiştir.

Bu çalışmada, hipotetik bazı öngörülerimiz olduğu için ML yöntemi kullanılmış olmakla birlikte, ML dışında diğer yöntemlerle (Principal Component Analysis, Principal Axis Factoring) yapılan faktör analizleri de denenmiştir. Bu analizlerde de, maddeler aynı faktörler altında toplanmıştır. Burada, tekrar olmaması için, diğer yöntemlerle yapılan faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

1- Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Faktör Analizi Sonuçları

Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü ile ilgili yapılan bağımsız Maximum-Likelihood (ML) faktör analizinde varimaks dönüşümü kullanılmış ve özdeğeri (eigen değeri) 1'in üzerinde 3 faktör bulunmuştur. Bu değerlere ilişkin veriler, Toplam, Lise ve Üniversite örneklemeleri gözönüne alınarak Çizelge 2-41'de verilmiştir.

Çizelge 2-41 Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Faktörlerin Özdeğerleri ve Varyansı Açıklama Yüzdeleri

Faktörler	Toplam (N= 1735)		Üniversite (N= 621)		Lise (N=1011)	
	Özdeğer	Varyans%	Özdeğer	Varyans%	Özdeğer	Varyans%
1. Ailenin Dinselliği	2,88	32,09	3,02	33,57	2,77	30,75
2. Aile İçi Kabul-Red	1,84	20,52	2,04	22,66	1,72	19,10
3. Aile Disiplini	1,06	11,85	,90	9,94	1,14	12,68
Toplam Varyans%		64,16		66,17		62,43

Çizelge 2-41 incelendiğinde, bütün örneklemin toplam varyansın % 64,16'sını, Üniversitenin % 66,17'sini, Lisenin ise % 62,43'ünü açıkladığı görülmektedir. Açıklanan varyans yüzdeleri açısından toplam, üniversite ve lise örneklemelerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Özdeğerlere bakıldığında, yalnızca Üniversite örnekleminde, Aile Disiplini ile ilgili faktörün özdeğerinin 1'in altında olduğu görülmektedir.

ML analizi sonucunda, maddelere ilişkin komünalite değerleri ve faktör yükleri Çizelge 2-42'de verilmiştir. Çizelgeye bakıldığında, Toplam, Üniversite ve Lise örneklemelerinde, faktör yükü .42'nin altında madde bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, bir faktör içinde yer alan maddenin faktör yükü ile, o maddenin diğer faktörlerdeki yükleri arasında da en az .20'lik bir fark bulunmaktadır. Böyle bir farkın bulunması, o maddenin, yalnızca içinde yer aldığı faktörün ölçmek istediği özellikleri yansıttığı biçiminde değerlendirilebilir.

Çizelge 2-42 Ailenin Algılanan Otoriteriyen Görünümü ile İlgili Faktörlerde Yer Alan Maddelerin, Toplam, Üniversite ve Lise Düzeylerine Göre Faktör Yükleri ve Komünalite değerleri

Maddeler	Komünalite			Faktör1 Ailenin Dinselliği			Faktör2 Aile İçi Kabul-Red			Faktör3 Aile Disiplini		
	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise
VAI_DİN4	.60	.64	.55	.76	.79	.73				.15	.14	.13
VAI_DİN1	.55	.55	.51	.73	.74	.70						
VAI_DİN2	.47	.51	.43	.68	.71	.65						
VAI_DİN3	.50	.56	.46	.64	.70	.61						
V69_OAY	.56	.56	.60				.75	.74	.77			
V62_OAY	.42	.38	.39	-.10			.64	.60	.62			
V66_OAY	.22	.28	.18		.10		.46	.49	.42			
V74_OAY	.74	.58	.89	.11	.10	.11	.14	.31		.84	.69	.93
V71_OAY	.32	.40	.25	.28	.31	.25		.16		.49	.53	.43

*3-Faktörlü-Model için uygunluk testleri: Chi-Kare İstatistik 30,0809 (üni 13,37; lise ?), D.F.12, p ,0027 (üni ,34; lise)¹.

¹ "Toplamına bakıldığında uygunluk ölçütleri, dört çeşit ölçütü sağlanabilmektedir:

Chi-Kare-Değeri; GFI ve AGFI; Ortalama-Kare-Kök-Hatası (Root-Mean-Square-Residual RMR).

Chi-Kare: bir modelin Benzerlik-Oranları-Testi (Likelihood-Ratio-Test) yardımıyla geçerliğinin sınanmasıdır. (Ho: Empirik kovaryans-matriks, model-kuramsal-kovaryans-matrise uygundur). Bu hesap için normal dağılım, kovaryans-matris ve büyük bir örneklem şarttır... *Pratikte* chi-kare değerinin serbestlik derecesinden küçük ya da ona eşit olması yeterli kabul edilmektedir... (Backhaus, Erichson, Plinke&Weiber 1994, s.399-402).

Serbest faktör analizine ek olarak; maddelerin geçerliği, güvenilirliği ve boyutsallığı ile ilgili analizler konfirmatorik faktör yoluyla da verilmeye çalışılmıştır. Konfirmatorik faktör ve yapısal-eşitleme-modelleri (LISREL) rastlantısal ve sistematik ölçüm hatalarını da gösterebilmektedir. Her bir madde için açıklayıcı varyans (r^2), o maddenin güvenilirlik katsayısı olarak yorumlanabilir (Bollen 1989, s.206; Seipel, Rippl&Lederer 1995). WLS ve ML, yapısal-eşitlik-modelinde iki ayrı teknikle (ağırlaştırılmış en küçük kareler WLS ve en benzer ML) konfirmatorik (öngörülmuş hipotezler doğrultusunda) faktör yüklerini ve (bunların karekökleri de) güvenilirlik katsayılarını göstermektedir.

Çizelge 2-43 Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Faktörlerde Yer Alan Maddelerin standartlaştırılmış WLS ve ML Değerleri

Faktör	Maddeler	WLS	ML	WLS R2	ML R2
Faktör 1 Ailenin Dinselliği	VAI_DİN4	.81	.81	.65	.66
	VAI_DİN1	.77	.77	.60	.59
	VAI_DİN2	.72	.70	.52	.49
	VAI_DİN3	.79	.75	.63	.56
Faktör 2 Aile İçi Kabul-Red	V69_OAY	.78	.80	.61	.65
	V62_OAY	.72	.71	.52	.50
	V66_OAY	.53	.51	.28	.26
Faktör 3 Aile Disiplini	V74_OAY	.71	.68	.50	.46
	V71_OAY	.73	.74	.53	.54

*3-Faktörlü-Model uygunluk testi. Model WLS: ChiSq. 143,74; d.f.:24; p .00; GFI .99; AGFI .98

Model ML: ChiSq. 246,43 d.f.24; p .00; GFI .97; AGFI .94

ML yöntemiyle yapılan faktör analizi sonucunda belirlenen üç faktör, içerdikleri maddeler çevrevesinde, kuramsal tartışmalar da göz önüne alınarak adlandırılmıştır. Çizelge 2-44'de ölçeklerin adları ve içerdikleri maddeler verilmiştir. Ayrıca, çizelgede madde-ölçek korelasyonları ile madde ayırıcılık gücünü belirlemek amacıyla alt-üst % 33'lük gruplar arasında anlamlı farkların olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları da yer almaktadır.

Çizelge incelendiğinde, her maddenin ilgili ölçekle korelasyonlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, maddelerin içerik olarak o ölçek

içinde anlamlı bir yer tuttıkları, birbirlerinin yerine geçebilir özellikler taşıdıkları yani “convergent”(yakınsallık) ilkesini karşıladıkları görülmektedir

Bağımsız gruplar t testi sonuçları da, her madde için gruplar arasında .0001 düzeyinde anlamlı farkların olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, maddeler olumlu tutuma sahip olanlarla olmayanları birbirinden ayırt edebilmektedir.

Çizelge 2-45’de, Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü ile ilgili ölçeklerden elde edilen ölçek puanlarının birbirleriyle ve tüm ölçekten (üç ölçekten) elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları yer almaktadır.

Çizelge 2-44 Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Ölçekler, Madde-Ölçek Korelasyonları ve Alt-Üst Grup t-Değerleri

Değişken Adı	Ölçekler ve Maddeler	Madde-Ölçek Kor.	Alt-Üst Grup t-değeri*
	Aile Disiplini Ölçeği		
V71_OAY	Anne-babam, çocuğun iyi ve güçlü bir karakter sahibi olabilmesi için, sıkı bir disiplinle yetiştirilmesi gerektiği görüşündedir.	.86	68,37
V74_OAY	Sıkı disiplin altında yetiştirildim.	.85	49,58
	Aile İçi Kabul-Red Ölçeği		
V62_OAY	Çocukluğumda annem bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	.74	33,07
V66_OAY	Evimizde önemli bir karar alınacağı zaman, çocuklarda dahil herkesin görüşü dikkate alınır.	.75	40,99
V69_OAY	Çocukluğumda babam bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	.80	42,15
	Ailenin Dinselliği Ölçeği		
AI_DİN1	Annem-babam dini kurallara uygun yaşıyor.	.80	39,03
AI-DİN2	Babam, müslüman bir ülkenin politikacılarının, her şeyden önce, islami değerlere uygun yaşamasının doğru olacağını düşünüyor.	.79	40,65
AI_DİN3	Çocukluğumda, ailemden sıkı bir dini eğitim aldım.	.78	43,22
AI_DİN4	Anne-babam, benden dinimizin kurallarına uymamı istiyor.	.84	50,95

*Tüm t değerleri .0001 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 2-45 incelendiğinde, alt ölçeklerin tüm ölçek puanıyla korelasyonlarının, birbirleriyle korelasyonlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, alt ölçeklerin birbirinden bağımsız olarak, farklı boyutlardaki tutumları ölçtüğü (discriminant-ayırım ilkesi); aynı zamanda da, bir bütün olarak tüm ölçeğin ölçmek istediği tutumları yansıttığı söylenebilir.

Çizelge 2-45 Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü İle İlgili Ölçek Puanları Ve Tüm Ölçek Puanları Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler	Toplam (N=1735)			Üniversite (N=621)			Lise (N=1011)		
	Tüm	1	2	Tüm	1	2	Tüm	1	2
1. Ailenin Dinselliği	.66			.67			.65		
2. Aile İçi Kabul-Red	.48	-.10		.61	.007		.44	-.11	
3. Aile Disiplini	.79	.34	.13	.81	.34	.33	.78	.33	.04

Gençlerin Otoriteryenizmi ile İlgili Ölçekler

Yukarıda da belirtildiği gibi, gerek MSA gerekse Barlett testinin Otoriteryenizm ile ilgili maddeler için güvenilir sonuçlar verdiklerini bir kez daha yinelemeliyiz. Aşağıda Maximum Likelihood yöntemiyle yapılmış faktör analizi sonuçlarına ilişkin çizelgeler yer almaktadır.

Çizelge 2-46 Otoriteryenizm İle İlgili Ölçeklerin Özdeğerleri ve Varyansı Açıklama Yüzdeleri

Faktörler	Toplam (N= 1735)		Üniversite (N= 621)		Lise (N=1011)	
	Özdeğer	Varyans %	Özdeğer	Varyans %	Özdeğer	Varyans %
1. Patriotizm	5,68	17,22	6,59	19,98	4,23	12,82
2. Özdinsellik	2,85	8,65	3,00	9,09	2,73	8,26
3. Cunta Eğilimi	2,11	6,30	2,05	6,20	2,20	6,68
4. Anomi	1,72	5,22	1,96	5,92	1,70	5,15
5. Ailenin İdolleştirilmesi	1,38	4,19	1,51	4,59	1,40	4,24
6. Güvensizlik	1,32	3,99	1,36	4,13	1,37	4,14
7. Savaş Eğilimi	1,14	3,45	1,21	3,68	1,18	3,58
8. Kısa Otoriteryenizm	1,08	3,27	1,02	3,10	1,09	3,33
9. Yabancı Ayrımcılığı	1,01	3,07	,93	2,81	1,09	3,31
Toplam Varyans %		55,36		59,42		51,51

Bağımsız faktör analizi, özdeğeri 1'in üzerinde 9 faktör yuvarlamıştır. Ailenin Algılanan Otoriteryen Görünümü ile ilgili ölçeklerde olduğu gibi, üniversite örnekleminde yine son faktörün (Yabancı Ayrımcılığı) özdeğerinin 1'in altında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, üniversite örnekleminde faktör analizi 9 faktörle sınırlandırıldığında, faktör 9'da "Yabancı Ayrımcılığı" ile ilgili maddelerin bir araya toplandığı görülmüştür. Dokuz faktör bütün örneklem için toplam

varyansın % 55,36'sını açıklamaktadır. Bu üniversite örnekleminde % 59,42, lisede ise % 51,51'dir.

Çizelge 2-47 Otoriteriyenizm İle İlgili Faktörlerde Yer Alan Maddelerin, Toplam, Üniversite ve Lise Düzeylerine Göre Faktör Yükleri ve Komünalite Değerleri

Maddeler	Komünalite			Faktör 1 Patriotizm			Faktör 2 Özdinsellik			Faktör 3 Cunta		
	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise
V_PAT_FB	.66	.71	.59	.75	.77	.73	.20	.23	.15	.13	.16	.11
V_PAT_FD	.56	.68	.42	.64	.71	.57	.24	.24	.21	.16	.19	
V_PAT_FA	.55	.55	.56	.67	.68	.69	.18	.19	.14	.14	.13	.12
V38_DOS	.47	.51	.39	.48	.51	.44	.25	.23	.24	.22	.22	.21
V114_DİN	.60	.73	.47	.26	.31	.22	.69	.75	.62			
V109_DİN	.46	.60	.37	.16	.18	.15	.64	.70	.58			
V_DİN3	.46	.58	.38		.12		.62	.69	.55			
V_DİN1	.49	.64	.35	.25	.35	.15	.59	.65	.55	.10	.11	
V_CUNTA2	.52	.70	.42	.14	.10	.12				.67	.81	.61
V_CUNTA4	.51	.39	.50			.13				.66	.58	.65
V_CUNTA1	.47	.43	.46		.11					.64	.60	.64
V_CUNTA3	.31	.41	.23		.14					.54	.61	.47
V_ANO_FC	.55	.59	.51		.10							
V_ANO_FB	.47	.48	.43									
V_ANO_FD	.31	.33	.23							.18	.16	.15
V_ANO_FA	.18	.20	.17									
V84_AOS	.45	.48	.46	.12	.17			.11			.13	
V79_AOS	.41	.45	.37	.15	.18	.15						
V96_AOS	.17	.20	.14									
V76_AOS	.16	.18	.15				.10	.14				
V009_ÖOS	.36	.51	.32									
V010_ÖOS	.25	.26	.27									
V008_ÖOS	.31	.29	.26				.11			.16	.19	
V013_ÖOS	.13	.17	.09							.14	.23	
V_SAVAS3	.41	.51	.40	.14	.21		.16	.21			.15	
V_SAVAS2	.40	.54	.30		.10		.24	.31	.22	.10	.15	
V_SAVAS1	.31	.35	.27					.17				
V34_BOS	.31	.36	.33	.16	.22	.10	.12	.15	.10			
V35_BOS	.40	.37	.29	.24	.27	.18	.23	.27	.12	.25	.18	.23
V119_BOS	.31	.45	.24	.29	.33	.21	.26	.34	.20			
V46_YAS	.44	.35	.52				.12	.15	.12			
V45_YAS	.30	.32	.21			-.10						
V104_YAS	.22	.39	.16	.17	.21	.13	.14		.18	.14	.17	

Çizelge 2-47 Devam

Maddeler	Faktör 4: Anomi			Faktör 5: Aile İçi Otoriteriyenizm			Faktör 6: Güvensizlik		
	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise
V_PAT_FB				.15	.14	.11			
V_PAT_FD	.11	.11		.15	.12	.13			
V_PAT_FA		.12		.19	.15	.18			
V38_DOS				.15	.19	.10			
V114_DİN					.11				
V109_DİN					.19				
V_DİN3					.11				
V_DİN1	.11	.13		.12	.12				
V_CUNTA2	.11								
V_CUNTA4	.21	.15	.23				.12	.11	
V_CUNTA1							.17	.15	.16
V_CUNTA3									
V_ANO_FC	.72	.75	.70				.12	.10	
V_ANO_FB	.65	.65	.62				.16	.18	.13
V_ANO_FD	.44	.49	.39				.21	.18	.18
V_ANO_FA	.40	.42	.39						
V84_AOS				.63	.63	.65		.10	
V79_AOS				.60	.63	.58			
V96_AOS			-.11	.35	.40	.30	-.14		-.18
V76_AOS				.35	.39	.29			-.16
V009_ÖOS	.14	.14	.13			-.13	.57	.70	.52
V010_ÖOS		.20					.49	.44	.52
V008_ÖOS	.21	.16	.23				.47	.46	.43
V013_ÖOS							.30	.28	.29
V_SAVAS3							.13		.13
V_SAVAS2							.12		.14
V_SAVAS1	-.12	-.19			-.17				-.10
V34_BOS									
V35_BOS	.15		.13		.19				
V119_BOS					.12			.10	
V46_YAS									
V45_YAS									
V104_YAS		.10					.13	.11	.11
V_PAT_FB				.10	.11				
V_PAT_FD				.17	.20	.11		.12	
V_PAT_FA									
V38_DOS				.31	.32	.25			

Çizelge 2-47 Devam

Maddeler	Faktör 7: Savaş Eğilimi			Faktör 8: Kısa Otoriteryenizm			Faktör 9: Yabancı Ayrımcılığı		
	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise	Top.	Üni.	Lise
V114_DİN	.13	.15	.11	.15	.15	.13			
V109_DİN	.10	.20							
V_DİN3	.20	.18	.21	.10	.18		.12		.14
V_DİN1				.18	.22	.11			
V_CUNTA2				.13	.10	.14			
V_CUNTA4		.12							
V_CUNTA1		.13			.11				
V_CUNTA3					-.13				
V_ANO_FC									
V_ANO_FB				.13	.10	.14			
V_ANO_FD				.15	.15	.11			
V_ANO_FA									
V84_AOS				.13		.14			
V79_AOS									
V96_AOS									
V76_AOS									
V009_ÖOS									
V010_ÖOS								.12	
V008_ÖOS									
V013_ÖOS				.12	.13				
V_SAVAS3	.57	.62	.59						.10
V_SAVAS2	.52	.56	.46	.17	.28			.13	
V_SAVAS1	.50	.48	.46	-.11		-.14	.12	.10	.14
V34_BOS				.50	.52	.54			
V35_BOS		.16		.40	.36	.40	-.15		
V119_BOS	.17	.13	.16	.34	.42	.33			
V46_YAS	.15		.15				.63	.56	.69
V45_YAS							.53	.56	.43
V104_YAS	.12	.10					.32	.52	.27

*9-Faktörlü-Model için uygunluk testleri: Chi-sq. 372,5, (üni 220,36; lise 327,6), D.F. 267. Anlamlılık ,00 (üni ,98; lise ,01)¹

Dokuz faktörle ilgili faktör yüklerine bakıldığında, faktör yüklerinin .27 ile .75 arasında değiştiği görülmektedir (Çizelge 2-47) Faktör yükleri düşük de olsa, bu maddeler, özellikle uluslararası birçok çalışmada sını-

¹ Üniversite tek başına ele alındığında, Chi-Sq. değeri serbestlik derecesinden daha düşük olduğu için model uygunluğu tartışmalıdır.

diği için alınmıştır. Bununla birlikte, her üç örnekleme de faktör yükü en düşük olan maddenin bulunduğu faktör içindeki yükü ile diğer faktörler içindeki yükü arasında en az .15'lik bir fark bulunmaktadır.

Çizelge 2-48 Otoriteriyenizm İle İlgili Ölçeklerde Yer Alan Maddelerin LISREL ML Sonuçları

Faktör	Maddeler	WLS	ML	WLS R2	ML R2
Faktör 1 Patriotizm	V_PAT_FB	.82	.83	.67	.69
	V_PAT_FD	.78	.77	.61	.59
	V_PAT_FA	.80	.80	.64	.65
	V38_DOS	.72	.71	.51	.51
Faktör 2 Özdinsellik	V114_DİN	.81	.82	.65	.66
	V109_DİN	.68	.69	.47	.47
	V_DİN3	.69	.69	.48	.47
	V_DİN1	.79	.78	.62	.61
Faktör 3 Cunta Eğilimi	V_CUNTA2	.77	.74	.59	.55
	V_CUNTA4	.74	.75	.55	.56
	V_CUNTA1	.70	.71	.50	.50
	V_CUNTA3	.54	.56	.29	.31
Faktör 4 Anomi	V_ANO_FC	.71	.73	.51	.54
	V_ANO_FB	.66	.72	.44	.52
	V_ANO_FD	.55	.58	.30	.33
	V_ANO_FA	.46	.44	.21	.19
Faktör 5 Ailenin İdolleştirilmesi	V84_AOS	.68	.69	.46	.47
	V79_AOS	.75	.76	.56	.57
	V96_AOS	.33	.32	.11	.11
	V76_AOS	.43	.40	.18	.16
Faktör 6 Güvensizlik	V009_ÖOS	.59	.61	.35	.37
	V010_ÖOS	.44	.48	.19	.23
	V008_ÖOS	.65	.62	.43	.39
	V013_ÖOS	.34	.36	.12	.13
Faktör 7 Savaş Eğilimi	V_SAVAS3	.68	.65	.46	.42
	V_SAVAS2	.75	.72	.56	.52
	V_SAVAS1	.37	.43	.14	.19
Faktör 8 Kısa Otoriteriyenizm	V34_BOS	.44	.48	.20	.23
	V35_BOS	.63	.65	.40	.42
	V119_BOS	.60	.59	.36	.35
Faktör 9 Yabancı Ayrımcılığı	V46_YAS	.49	.84	.24	.71
	V45_YAS	.22	.46	.05	.21
	V104_YAS	.76	.32	.58	.10

WLS:459 d.f. Chi-Sq. 827 p .00 GFI .91; AGFI .89
ML :459 d.f. Chi-Sq. 2607; p .00 GFI .98; AGFI .97

Çizelge 2-49 Otoriteryenizm İle İlgili Olarak ML Analizi Sonucunda Belirlenen Ölçekler ve Maddeleri, Madde-Ölçek Korelasyonları ve Alt-Üst (% 33) Grup t-Değerleri

Değişken Adı	Ölçekler ve Maddeler	Madde-Ölçek Kor.	Alt-Üst Grup t-değeri*
Patriotizm Ölçeği			
V_PAT_FB	Türkiye'ye gönülden bağlılık, benim için çok anlamlıdır	.83	48,72
V_PAT_FD	Türklerin her alanda "1 numara" olması, benim için önemlidir.	.84	39,07
V_PAT_FA	Türkiye vatandaşı olmak, önemlidir	.54	20,51
V38_DOS	Yurtseverlik ve devlete bağlılık, iyi bir vatandaş olmanın ilk ve en önemli şartıdır.	.82	36,99
Özdinsellik Ölçeği			
DİN1	Kadere inanırım.	.77	33,78
DİN3	Anne-babanın, çocuklarını, dini gerekleri yerine getirmeleri için zorlama hakkı vardır.	.77	45,09
V109_DİN	İnsan, güçlü bir dini inancı olmaksızın da, gayet iyi bir yaşam sürdürebilir.	.77	40,97
V114_DİN	Bütün örnekler Tanrının işaretleri-ayetleri ile doludur.	.82	42,90
Cunta Eğilimi Ölçeği			
CUNTA1	Sivillerin yanlışlarını düzeltmenin yollarından biri, askeri rejimdir.	.78	46,33
CUNTA2	Askeri rejimler, bazen yararlı bir alternatif oluşturuyor.	.80	41,99
CUNTA3	Askerlerin rejime müdahaleleri durumu daha da kötüleştiriyor.	.69	29,03
CUNTA4	Askerler ülkeyi sivillerden daha iyi yönetiyor.	.81	49,80
Anomi Ölçeği			
ANO_F62A	Günümüzde, gerçekte neler oluyor, takip edemiyorum.	.66	34,76
ANO_F62B	Günümüzde her şeyin düzeni o kadar bozuldu ki, artık nerede ne yapacağımı bilemiyorum.	.74	36,87
ANO_F62C	Olaylar o kadar karmaşıklaştı ki, artık ne olduğunu kestiremiyorum.	.76	37,48
ANO_F62D	Günümüzde herşey o kadar çabuk değişiyor ki, çoğu zaman neye önem vereceğimi bilemiyorum.	.68	30,60
Ailenin İdolleştirilmesi Ölçeği			
V84_AOS	Eğer biri bana "ideal bir baba"yı tanımla dese, kendi babamı anlatırım.	.72	34,73
V79_AOS	Eğer biri bana "ideal bir anne"yi tanımla dese, kendi annemi anlatırım.	.69	31,15
V96_AOS	Hemen hemen herkesin, anne-babasından nefret ettiği bir zaman olmuştur.	.61	24,41
V76_AOS	Annem-babam bana değil, aslında ben onlara nasihat etmeliyim.	.60	25,15

Çizelge 2-49 Devamı

Güvensizlik Ölçeği			
V009_ÖOS	İnsanların çoğu, aslında yakalanacaklarından korktukları için dürüst davranıyor.	.70	35.09
V010_ÖOS	İnsanların çoğu, kendilerine bir yararı olabileceği düşüncesiyle arkadaşlık kurmaktadır.	.65	30.11
V008_ÖOS	Bana iyilik eden birinin, bu iyiliği hangi gizli niyetle yaptığını çoğu kez merak ederim.	.67	34.24
V013_ÖOS	Bir insanın dengeli olabilmesi için, bir sevdiği bir de nefret ettiği kişi olmalıdır.	.59	26.90
Savaş Eğilimi Ölçeği			
SAVAS1	Savaşlar hiçbir sorunu çözmez, aksine artırır.	.66	24.98
SAVAS2	Savaş, bazı ülkelere ders vermek için önemli bir araçtır.	.78	49.26
SAVAS3	Uluslararası anlaşmazlıklarda, bazen savaştan başka yol kalmadığını düşünüyorum.	.77	46.81
Kısa Otoriteriyenizm Ölçeği			
V34_BOS	Giderek karmaşıklaşan dünyamızda ne olup bittiğini anlayabilmemizin tek yolu, dürüst liderlere ve uzmanlara güvenmektir.	.60	33.64
V35_BOS	Kişinin sahip olabileceği en önemli niteliklerden biri, otoriteye karşı disiplini itaattir.	.69	36.54
V119_BOS	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.	.72	33.20
Yabancı Ayrımcılığı Ölçeği			
V45_YAS	Okullarımızda öğrenim görmek üzere her yıl daha çok yabancı öğrencinin gelmesi iyi olur.	.71	33.27
V46_YAS	Ülkemizde yaşamak isteyen yabancıları memnuniyetle kabul etmeliyiz.	.75	31.85
V104_YAS	Ülkemize gelen göçmenler, kültürümüz için bir tehlike oluşturmaktadır.	.65	30.93

*Tüm t değerleri .0001 düzeyinde anlamlıdır.

Aile durumu ile ilgili ölçeklerin maddelerinde gözlemlendiği gibi, bu ölçeklerde de madde-ölçek korelasyonlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Madde ayrımcılık gücünün göstergesi olarak ele alınan alt-üst grup t-değerlerinin, her maddeyle ilgili olarak olumlu tutuma sahip olanlarla olmayanların anlamlı düzeyde ($p=.0001$) birbirinden farklılaştığını göstermektedir.

Toplumdaki homojenleşmede eğitimin rolü üzerinde geniş bir şekilde durulmalıdır. Bu anlamda, "eğitimin farklı bireysel yetenekleri ve düşünsel gelişimi ne kadar genişlettiği ya da daralttığı ayrı bir tartışma konusudur. Bu faktör yükleri, iki yönüyle dikkate alınmalıdır. Gerçekten her bir kimsenin ya da grubun farklı-

lığı eğitimle daha keskinleştıği için mi yoksa benzeştıği için mi eğitime bağlı olarak faktör yapıları daha netleşmekte ve yükleri de artış göstermektedir? Tutumların netleşmesi ile “katılaşması” arasında nasıl bir ayırım yapılabilir?

Çizelge 2-50 Otoriteryenizm İle İlgili Ölçek Puanları ve Tüm Ölçek Puanları Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler	Toplam (N=1735)								
	Tüm	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Patriotizm	.69								
2. Özdinsellik	.64	.46							
3. Cunta Eğilimi	.55	.33	.11						
4. Anomi	.45	.22	.09	.28					
5. Ailenin İdolleştirilmesi	.33	.29	.20	.05	-.03				
6. Güvensizlik	.44	.11	.06	.27	.31	-.07			
7. Savaş Eğilimi	.52	.20	.34	.18	.03	.01	.14		
8. Kısa Otoriteryenizm	.64	.50	.40	.23	.24	.17	.17	.22	
9. Yabancı Ayrımcılığı	.32	.05	.19	.01	.01	-.003	.03	.22	-.002
Üniversite (N=621)									
Ölçekler	Tüm	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Patriotizm	.74								
2. Özdinsellik	.70	.54							
3. Cunta Eğilimi	.54	.34	.10						
4. Anomi	.41	.21	.10	.22					
5. Ailenin İdolleştirilmesi	.39	.30	.27	.09	-.006				
6. Güvensizlik	.41	.12	.05	.29	.32	-.01			
7. Savaş Eğilimi	.58	.29	.43	.26	.03	.06	.15		
8. Kısa Otoriteryenizm	.68	.57	.53	.19	.17	.24	.12	.33	
9. Yabancı Ayrımcılığı	.38	.15	.18	.15	.07	.04	.12	.22	.06
Lise (N=1011)									
Ölçekler	Tüm	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Patriotizm	.58								
2. Özdinsellik	.57	.35							
3. Cunta Eğilimi	.51	.26	.07						
4. Anomi	.41	.13	-.003	.24					
5. Ailenin İdolleştirilmesi	.25	.25	.11	-.007	.09				
6. Güvensizlik	.40	.04	.02	.18	.25	.14			
7. Savaş Eğilimi	.47	.09	.26	.10	.01	-.03	.11		
8. Kısa Otoriteryenizm	.54	.37	.27	.16	.19	.08	.13	.10	
9. Yabancı Ayrımcılığı	.40	.03	.24	.05	.03	-.02	.02	.23	.03

Yani eğitimle daha güçlü ortak davranışlar geliştiriliyorsa, örneğin bunların önemli bir kısmı “temel haklar”la ilgili olsa bile, daha katı ve düşün özgürlüğünden daha uzak bir noktaya varılmamakta mıdır? Ya da karşıt bir yanıtla, eğitim elbette belirli davranışları başarıyla kazandırmalıdır ve devamla, “otoriteryenizm

veya demokrasi zaten topluma/kültüre içseldir, dolayısıyla değerlerin katı bir şekilde kazandırılması değil, hangi değerlerin kazandırıldığı önemlidir” mi denecektir?

2.3.3.2 Güvenilirlik

Ölçek geliştirme çalışmalarında ikinci önemli ölçüt güvenilirliktir. Lederer 1979’da 18 gençle iki hafta arayla aynı dilde, birkaç gün arayla da önce aynı dilde ardından farklı bir dilde test-tekrarı yapmıştır. Test-tekrarı istikrar oranları, aynı dilde .88, farklı dilde .91 olarak gerçekleşmiştir (Lederer 1983, s.74). Benzer bir uyuma da Lee ve Warr (1969, s.118) tarafından F-Ölçek ve Dogmatizm-Ölçeği için 34 denekle 6 hafta arayla gerçekleştirilmiş ve F-Ölçeği .82, Dogmatizm-Ölçeği .86 katsayısına ulaşmıştır. Lederer’in maddeleri Lee ve Warr’ın bu iki ölçekte kullandıkları maddelerle hemen hemen aynı olduğundan güvenilirlik açısından ek bilgi oluşturmaktadır. Lederer (1983, s.78), benzer bir uygulamanın da Robinson ve Shaver (1973) tarafından gerçekleştirildiğini söylemektedir. Artı olarak Lederer Cronbachs Alpha değerlerini de hesaplamış, ancak bütün ölçekler için doyurucu rakamlara ulaşamamıştır.

Çizelge 2-51 Önsel Ölçeklerin Güvenilirlikleri (Cronbachs Alpha)*

	ALM 1979	ALM 1991	D.ALM 1991	AVU 1980	AVU 1992	ABD 1978	ABD 1990	TÜR97 Lise	TÜR97 Üni.	TÜR97 Top.
Ölçek1	.81	.80	.63	.77	.77	.80	.78	.68	.85	.79
Ölçek2	.60	.58	.51	.63	.51	.67	.66	.43	.55	.52
Ölçek3	.61	.64	.41	.51	.61	.60	.52	.34	.56	.48
Ölçek4	.47	.61	.42	.55	.61	.45	.43	.39	.41	.40
Ölçek5	.81	.75	.70	.81	.75	.78	.73	.73	.82	.78
Ölçek6	.75	.72	.73	.63	.84	.67	.69	.68	.76	.72
Ölçek7	.80	.73	.64	.71	.69	.69	.73	.58	.78	.68
YGOS	.87	.84	.73	.85	.85	.87	.83	.81	.91	.88

*Türkiye araştırmaları hariç, diğer rakamlar Seipel, Rippl&Lederer’den (1995) alınmıştır.

Cronbachs Alpha katsayısı içsel tutarlılık bazına oturmaktadır. Bu ölçeğin geçerlilik değeri, değişkenlerin birbiri ile kovaryansları ne kadar büyük ve madde sayısı ne kadar fazla ise o kadar yüksektir. Yani aynı kovaryansa sahip maddelerden oluşan bir ölçeğin geçerlilik değeri, yine benzer kovaryanslara sahip daha az sayıda madde olan bir ölçekten daha yüksektir. Bu nedenle Cronbachs Alpha ölçütünü dikkatli yorumlamak gerekir (Seipel u.a. 1995). .80 değerinde olan bir

ölçek “iyi” kabul edilmekle birlikte, pratikte çok daha düşük değerlerin de kullanıldığı görülmektedir (Schnell u.a. 1989, s.149; Seipel u.a. 1995).

Bütün ölçekler, $>.80$ 'e ulaşmamaktadır. Ancak Cronbachs Alpha'yı eleştirel kullanmak gerekir. Örneğin “Genel Otoriteriyenizm Ölçeği” çok boyutlu olmasına karşın yüksek bir değer göstermektedir ki, bu yükselişin temel nedeninin ise, madde sayısının çokluğu olduğu söylenebilir.

Çizelge 2-52 Ölçeklerin Croanbach-Alpha Değerleri, Her Faktör Altında Yer Alan Maddelerin En Düşük ve En Yüksek Ortalamaları, Maddeler Arası En Düşük ve En Yüksek Korelasyonlar

Faktörler (Alt Ölçekler)	Cro- anbach Alpha	Orta-lam	En Düşük Or- talama	En Yüksek Or- talama	Ortalama Korelas-yon	En Düşük Korelas-yon	En Yük- sek Ko- relasyon
Patriotizm	.82	4,08	3,86	4,19	,54	,47	.60
Özdinsellik	.78	3,21	2,64	4,07	,48	,42	.56
Cunta Eğilimi	.77	2,78	2,54	3,10	,45	,36	.53
Anomi	.66	3,41	3,04	3,64	,34	,21	.50
Ailenin İdolleştirilmesi	.56	3,57	2,56	4,14	,24	,16	.47
Güvensizlik	.55	3,02	2,63	3,30	,23	,14	.31
Savaş Eğilimi	.58	2,46	1,79	2,82	,32	,26	.40
Kısa Otoriteriyenizm	.56	3,69	3,57	3,85	,30	,29	.61
Yabancı Ayrımcılığı	.48	2,68	2,38	2,85	,24	,12	.34
Cinsel Baskılama	.44	2,54	1,93	3,34	,21	,17	.25
Aile İçi Kabul-Ret	.64	2,13	1,96	2,29	,37	,28	.49
Aile Disiplini	.62	2,89	2,55	3,24	,45	,45	.45
Ailenin Dinselliği	.82	3,22	2,68	3,69	,52	,44	.57
Yahudi Ayrımcılığı	.69	3,14	2,65	3,56	,36	,25	.48
Ermeni Ayrımcılığı	.81	2,87	2,26	3,63	,41	,31	.58
Batı Ülkeleri	.89	3,34	2,88	3,55	,58	,45	.73
Düşman Ülkeler	.92	4,26	4,18	4,38	,66	,57	.70
Nötr Ülkeler	.88	4,04	3,85	4,18	,65	,51	.73
Dost Ülkeler	.56	3,93	3,77	4,10	,39	,39	.39

2.3.4 Analiz Teknikleri

Yüzde, dağılım ve yayılım ölçüleri; varyans, anova, regresyon tekniklerinin yanı sıra, faktör ve kluster teknikleri ile değişken ve örnek gruplandırılmaları; LISREL ile de açıklayıcı model denemeleri yapılmıştır.